

TẠI SAO TRUNG QUỐC SẼ DÂN CHỦ HÓA?

Nguồn: Yu Liu & Dingding Chen (2012). "Why China will Democratize", The Washington Quarterly, Vol. 35, No. 1, pp. 41 - 63.

Biên dịch: Nguyễn Thị Thu | **Hiệu đính:** Nguyễn Thế Phương

Đằng sau vẻ bề ngoài đình trệ của môi trường chính trị trong nước, có nhiều dấu hiệu cho thấy một sự thay đổi về chính trị mang tính căn bản đang diễn ra tại Trung Quốc. Vào mùa thu năm 2011, một nhóm các công dân độc lập với số lượng lớn bất thường đã thực hiện nhiều chiến dịch gây tiếng vang nhằm cạnh tranh các vị trí đại biểu tại nhiều hội đồng địa phương. Cùng thời gian đó, nhiều nhóm "cư dân mạng" đã đến một ngôi làng nhỏ ở tỉnh Sơn Đông với mục đích thăm Trần Quang Thành, một nhà hoạt động nhân quyền đang bị quản thúc tại gia, bất chấp các báo cáo liên tiếp về việc những người đến thăm ông trước đó bị đánh đập. Tháng 7 năm 2011, một vụ tai nạn tàu hỏa gần thành phố Ôn Châu đã gây ra một cơn bão chỉ trích chính phủ trên "weibo"- các trang blog nhỏ tại Trung Quốc thu hút gần 200 triệu người theo dõi. Mặc dù trên đây chỉ là ba ví dụ nhỏ, nhưng chúng cho thấy sự phát triển của một xã hội dân sự mang tính độc lập và phản ánh chế độ chính trị của Trung Quốc đang ngày càng bị thách thức.

Trong thập kỷ vừa qua, những thuật ngữ thường được sử dụng bởi các học giả phương Tây để mô tả nền chính trị Trung Quốc gồm có "chế độ chuyên chế dẻo dai", "sự thích nghi phi tự do" và "sự phản kháng chính đáng," ám chỉ một cái nhìn bi quan về nền dân chủ ở Trung Quốc trong tương lai.¹ Tuy nhiên, thực tế đôi khi thay đổi nhanh hơn so với những gì các học giả dự tính. Trung Quốc đang di chuyển gần hơn đến việc chứng minh tính đúng đắn của lý thuyết hiện đại hóa cổ điển, rằng sự phát triển kinh tế cuối cùng cũng sẽ dẫn đến dân chủ hóa. Chúng tôi có lý do để lạc quan rằng Trung Quốc sẽ trở thành một nền dân chủ, và dự đoán

Trung Quốc sẽ tiến hành dân chủ hóa vào khoảng năm 2020, tuy nhiên điều đó sẽ xảy ra như thế nào, tiến trình này sẽ mất bao lâu, và thậm chí điều đó có phải là quá trình được mong chờ hay không lại là các vấn đề nằm ngoài phạm vi của bài viết này. Sự lạc quan tương đối của chúng tôi bắt nguồn từ bốn xu hướng lớn kết nối chặt chẽ với nhau: quá trình phát triển kinh tế, sự thay đổi về văn hóa, xu hướng lãnh đạo chính trị, và môi trường toàn cầu.

Xu hướng phát triển kinh tế

Hai yếu tố kinh tế quan trọng nhất ảnh hưởng tới quá trình dân chủ hóa là trình độ phát triển và mức độ bất bình đẳng. Trong trường hợp của Trung Quốc, nền kinh tế nước này đang phát triển nhanh chóng, và các nhà kinh tế lớn đều cho rằng nền kinh tế Trung Quốc có rất ít dấu hiệu sẽ phát triển chậm lại trong khoảng thời gian sắp tới.² Vấn đề là ở những tác động về mặt chính trị của quá trình phát triển kinh tế nhanh chóng này. Có hai quan điểm nổi lên. Quan điểm phổ biến hơn cho rằng Đảng Cộng sản Trung Quốc (ĐCSTQ) vẫn sẽ giữ được vị thế của mình cho đến khi nào nền kinh tế vẫn còn tăng trưởng, hay còn được gọi là "tính chính danh dựa trên hiệu quả" (*performance legitimacy – tức tính chính danh mà chính quyền đạt được thông qua thành tích phát triển kinh tế - xã hội của đất nước - NBT*). Tuy nhiên một số người lại dự đoán rằng ĐCSTQ sẽ là nạn nhân của chính sự thành công đó. Ví dụ, Henry Rowen, một giáo sư tại Đại học Stanford, dự đoán rằng Trung Quốc sẽ "tự do một phần" vào năm 2015 và "tự do hoàn toàn" vào năm 2025.³ Khác với quan niệm phổ biến cho rằng người Trung Quốc đang được "gắn kết" rộng rãi bởi chế độ, chúng tôi lập luận rằng có một số lý do để xem xét lại giả thuyết "tính chính danh dựa trên hiệu quả".

Lý thuyết về "tính chính danh dựa trên hiệu quả"

Đầu tiên, kinh nghiệm quốc tế đã bác bỏ cái gọi là "tính chính danh dựa trên hiệu quả". Dân chủ hóa đã diễn ra tại nhiều quốc gia thành công về phát triển kinh tế, bao gồm Brazil, Chile, Hy Lạp, Hàn Quốc, Tây Ban Nha, và Đài Loan. Các quốc gia đã trải qua giai đoạn phát triển kinh tế đến mức trung bình đặc biệt dễ dàng chấp nhận dân chủ. Vào cuối thế kỷ 20, khi xảy ra cái gọi là "làn sóng thứ ba" của dân chủ hóa, "27 trong số 31 quốc gia đã tự do hoá hay dân chủ hóa có mức thu nhập trung bình".⁴ Những trường hợp tương đồng nhất với Trung Quốc, các quốc gia chia sẻ các di sản văn hóa và lịch sử tương tự, sẽ làm sáng tỏ hơn luận điểm này. Năm 1988, khi cả Hàn Quốc và Đài Loan tiến hành dân chủ hóa, hai nước này có GDP

đầu người tính theo sức mua tương đương (PPP) lần lượt là \$6.631 và \$7.913 (\$12.221 và \$14.584 tính theo giá trị đồng đô la năm 2010). Năm 1989, GDP đầu người tính theo PPP của Liên Xô (sau này là Nga) và Hungary – 2 nước lúc đó cũng đang trên con đường hướng tới dân chủ hóa – lần lượt là \$9.211 và \$6.108 (\$16.976 và \$11.257 đô la năm 2010).⁵ GDP đầu người tính theo PPP của Trung Quốc năm 2010 là \$7.544.⁶

Những người ủng hộ “chủ nghĩa ngoại lệ Trung Quốc” đã bỏ qua một thực tế là còn quá sớm để có thể kết luận trường hợp của Trung Quốc đã có thể chứng minh hay bác bỏ lý thuyết hiện đại hóa. Một dự đoán vừa phải về tăng trưởng của Trung Quốc cho thấy với mức tăng trưởng thực tế hàng năm vào khoảng 7%, Trung Quốc có thể đạt GDP bình quân đầu người tính theo PPP là \$12.000 (theo giá trị đồng đô-la năm 2010) vào năm 2017, và \$15.000 vào năm 2020. Chỉ đến khi đó mới có thể đưa ra một đánh giá công bằng về việc liệu Trung Quốc có thể trở thành một ngoại lệ hay nước này vẫn sẽ tuân theo quy luật thông thường. Cũng cần lưu ý rằng, khi so sánh với các nhà nước toàn trị khác, các chế độ tại Đông Á và tại khu vực thuộc Đông Âu/Liên Xô cũ cần sở hữu các ngưỡng phát triển kinh tế cao hơn để có thể tiến hành dân chủ hóa. Điều này không hẳn là xấu. Các học giả có thể không đồng ý với ý kiến cho rằng quá trình chuyển đổi dân chủ có liên quan tới trình độ phát triển kinh tế, nhưng nhìn chung họ đồng ý rằng quá trình củng cố dân chủ có mối quan hệ nào đó với trình độ phát triển kinh tế. Theo nghĩa đó, sự trì hoãn quá trình dân chủ hóa có thể được coi là một điều tốt để củng cố dân chủ, hay để thực hiện một sự chuyển đổi êm thấm hơn khi Trung Quốc thực sự tiến hành dân chủ hóa.

Thách thức thứ hai đối với quan điểm “tính chính danh dựa trên hiệu quả” chính là khoảng cách ngày càng tăng giữa kỳ vọng của người dân với các phương thức của chính phủ để giành được sự ủng hộ của xã hội. Thật sự nhà nước Trung Quốc vẫn rất mạnh, có sức mạnh tài chính, sức mạnh cưỡng bức và thậm chí là sức mạnh mang tính quy chuẩn rất lớn. Tuy nhiên, phát triển nhanh hơn nữa chưa phải là những gì mà người dân Trung Quốc kỳ vọng. Với ký ức ngày càng phai nhạt về Cách mạng Văn hóa, tiêu chuẩn về cuộc sống tốt đẹp đang thay đổi. Giới trẻ Trung Quốc ngày càng không muốn so sánh các tiêu chuẩn sống của họ với thể hệ cách mạng đi trước. Quá trình mở cửa của Trung Quốc và tốc độ đô thị hóa nhanh chóng đã tạo ra hàng loạt các quy chuẩn sống mới, và người dân ngày càng cho rằng việc có được một cuộc sống bảo đảm là hiển nhiên, với việc xem giáo dục, chăm sóc y tế và sở hữu một chỗ ở ổn định như các yêu cầu phúc lợi cơ bản.

Đi ngược lại các kỳ vọng ngày càng tăng của dân chúng là các những hạn chế về phương tiện chính sách từ chính phủ Trung Quốc. Trên lý thuyết, chính phủ có thể đáp ứng nhu cầu gia tăng phúc lợi xã hội bằng ba cách: in tiền, giảm bớt lãng phí và/hoặc tăng thuế. Lựa chọn đầu tiên được coi là thuận tiện nhưng có thể gây ra lạm phát – vốn đã trở thành vấn đề nghiêm trọng trong những năm gần đây.⁷ Trong một cuộc khảo sát trực tuyến về nhận thức của người dân tới lạm phát được tiến hành vào tháng 11 năm 2010, 94,93% trong tổng số 3.529 người được hỏi đã chọn câu trả lời "Tôi cảm nhận [những tác động của lạm phát] một cách rõ ràng. Giá cả mọi thứ đều tăng".⁸ Lựa chọn thứ hai, giảm lãng phí, là một hành động khó khăn về mặt chính trị trong giới tinh hoa xuất phát từ những cơ hội tìm kiếm đặc quyền đặc lợi mà giới này phải từ bỏ. Một học giả ước tính vào năm 2004, chi tiêu cho các bữa tiệc chiêu đãi, xe hơi, và công tác nước ngoài của các quan chức chính phủ là 900 tỷ nhân dân tệ (NDT) mỗi năm.⁹ Mặc dù một quan chức thuộc Bộ Tài chính đã bác bỏ điều này bằng việc đưa ra một con số thấp hơn nhiều - 120 tỷ, nhưng cái cách mà vị quan chức này đưa ra số liệu mập mờ và dè dặt đã cho thấy thực tế chắc chắn phải cao hơn rất nhiều so với con số 120 tỷ.¹⁰ Để so sánh, các chi phí quân sự của Trung Quốc trong năm 2004 ở mức 220 tỷ NDT. Tăng thuế cũng là một vấn đề khó khăn. Trung Quốc xếp hạng hai trong danh sách Chỉ số khốn khổ về Thuế và Cải cách (Tax Misery and Reform Index) của *Forbes* năm 2009¹¹. Mặc dù phương pháp tính toán của *Forbes* còn gây nhiều tranh cãi,¹² nhưng một điều không thể phủ nhận là tỷ lệ gia tăng tổng thu ngân sách của chính phủ đã tăng nhanh hơn nhiều so với tỷ lệ tăng trưởng GDP ở Trung Quốc trong những năm qua. Một ví dụ gần đây là từ tháng 1 đến tháng 9 năm 2011, tăng trưởng thu nhập từ thuế của chính phủ Trung Quốc tăng nhanh hơn hai lần so với tăng trưởng GDP.¹³ Gánh nặng về thuế ngày càng lớn không chỉ tác động xấu tới môi trường kinh doanh mà còn gây ra sự phản ứng mạnh về mặt chính trị. Vì thế, rất khó hình dung làm thế nào để đáp ứng nhu cầu phúc lợi xã hội tăng cao của người dân nếu không gánh chịu lạm phát hay những chi phí đánh đổi to lớn về mặt chính trị.

Khó khăn thứ ba, tính chính danh dựa trên hiệu quả có thể gặp rắc rối nếu tăng trưởng kinh tế bị ngừng lại. Suy giảm đáng kể về kinh tế, hay bất ổn định vĩ mô, đi liền theo sau giai đoạn tăng trưởng nhanh chóng có thể gây ra mối đe dọa lớn hơn nhiều cho chế độ toàn trị khi so sánh với tình trạng đình đốn kéo dài. Điều này đã được chứng minh qua trường hợp của Indonesia và Ba Lan. Do các yếu tố khác nhau, nền kinh tế của Trung Quốc có thể tăng trưởng chậm lại hoặc thậm chí là trải qua những cú sốc trong những thập kỷ tới. Toàn cầu hóa đã làm cho nền kinh tế quốc gia dễ bị tác động hơn, minh chứng là cuộc khủng hoảng tài chính năm 2008. Dù vậy, mối nguy lớn hơn lại đến từ mô hình tăng trưởng kinh tế của

Trung Quốc, vốn phụ thuộc một cách bất cân đối vào đầu tư công. Một số hậu quả kèm theo: thứ nhất, các khoản đầu tư như vậy dựa ngày càng nhiều vào các khoản vay ngân hàng, tạo ra mầm mống khó khăn tài chính. Theo Văn phòng Tổng kiểm toán Nhà nước, chính quyền địa phương ở Trung Quốc đã vay nợ khoảng 10,7 nghìn tỷ nhân dân tệ tính đến cuối năm 2010,¹⁴ và nhiều người đã bày tỏ mối lo ngại về việc liệu các chính quyền địa phương có khả năng chi trả các khoản nợ đó hay không. Ngoài ra, phát triển dựa trên đầu tư không hẳn sẽ giúp tạo ra công ăn việc làm, do sản lượng không được phân bổ một cách rộng rãi nhất có thể; và cuối cùng, đầu tư liên quan đến chính phủ là không bền vững trừ khi nó được cân bằng bởi sức tiêu thụ tương đương, và việc dư thừa sản xuất nghiêm trọng xảy ra tại một số ngành đã được nhận thức hầu như rõ ràng. Gần một thập kỷ trước, khi nhận ra sự mất cân đối, chính phủ Trung Quốc đã kêu gọi "chuyển đổi phương hướng phát triển kinh tế, từ mô hình dựa trên đầu tư sang mô hình dựa trên tiêu dùng". Tuy nhiên, sự chuyển đổi kỳ diệu vẫn chưa xảy ra.

Chính trị chính là vấn đề. Mô hình tăng trưởng dựa vào đầu tư có thể không phải là tốt nhất cho nền kinh tế trong dài hạn, nhưng nó tạo ra cơ hội tìm kiếm đặc quyền đặc lợi và tạo điều kiện cho sự thăng tiến của các quan chức chính phủ; vì vậy, các lợi ích nhóm và bộ máy quan liêu có lý do để kéo dài mô hình này. Sự ổn định kinh tế vĩ mô là một dạng "hàng hóa công cộng" khi chính quyền địa phương có thể trục lợi từ đó nhưng lại không có mong muốn đóng góp nào trở lại. Trong khi đó, chế độ toàn trị tại Trung Quốc nói chung có xu hướng cản trở các chính sách tái phân phối, tổ chức lại lao động, và các chính sách thuế tiến bộ - những yếu tố cần thiết để thúc đẩy tăng trưởng dựa trên tiêu dùng.

Bất bình đẳng và áp lực dân chủ hóa

Mức độ bất bình đẳng ở Trung Quốc cũng ảnh hưởng đến triển vọng dân chủ ở đây. Hệ số Gini quốc gia – thước đo tiêu chuẩn của bất bình đẳng, với 0 tức là mọi người dân sở hữu một khối lượng tài sản hoàn toàn bằng nhau và 1 có nghĩa là một cá nhân nắm giữ tất cả của cải – đạt giá trị 0,48 ở Trung Quốc vào năm 2010, thuộc hàng cao nhất thế giới.¹⁵

Kể cả với con số như thế, theo học giả Trung Quốc Wang Xiaolu, nó vẫn còn rất thấp so với thực tế bởi "thu nhập không chính thức" – khoản thu nhập không được công bố, thông thường do tham nhũng – không được nhắc tới trong bất kỳ số liệu chính thức nào.¹⁶

Trong giai đoạn đầu của công cuộc cải cách ở Trung Quốc, sự gia tăng bất bình đẳng không gây ra nhiều vấn đề chính trị cho ĐCS Trung Quốc bởi hai lý do. Thứ nhất là bản chất của sự bất bình đẳng tại Trung Quốc. Do nhiều yếu tố khác nhau, nguồn gốc chính gây ra sự bất bình đẳng ở Trung Quốc theo truyền thống là khoảng cách thu nhập giữa thành thị và nông thôn; trong khi khoảng cách thu nhập trong nội bộ khu vực nông thôn hay nội bộ thành thị lại không quá lớn. Năm 2002, khi hệ số Gini đạt 0,47, thì con số này trong nội bộ ở cả thành thị và nông thôn chỉ là 0.37.¹⁷ Do đó, khoảng cách giàu nghèo không được nhận thấy một cách rõ nét ở Trung Quốc như ở các nước đang phát triển khác, nơi mà những khu ổ chuột xuất hiện bên cạnh các cộng đồng dân cư giàu có, sang trọng. Những điều kiện như thế gây ra một số hậu quả chính trị, bởi vì bất bình đẳng càng rõ nét thì bất mãn chính trị càng gia tăng.

Tuy nhiên, bất bình đẳng hiện nay đã trở thành một vấn đề chính trị lớn. Sự bất bình đẳng mang tính trừu tượng trước đây đang trở nên "thật" hơn, với số lượng ngày càng tăng người dân từ các khu vực nông thôn di chuyển đến những thành phố nơi có các trung tâm mua sắm sang trọng, căn hộ và nhà hàng không ngừng mọc lên, gợi nhắc người nghèo đô thị về những gì vượt quá tầm với của họ. Trong một cuộc khảo sát được tiến hành tháng 3 năm 2010 bởi Cục Thống kê Sơn Tây, 11.510 cư dân Sơn Tây được lựa chọn ngẫu nhiên đã được yêu cầu nêu lên "mong muốn lớn nhất" của họ cho năm mới.¹⁸ "Thu hẹp khoảng cách thu nhập" xếp hạng đầu tiên với 38,59% số phiếu. Theo sau tại vị trí thứ hai và thứ ba tương ứng là "ổn định giá nhà đất" (10,27%) và "tạo ra nhiều công ăn việc làm"(10,19%).

Lý do thứ hai là, trong những thập niên đầu cải cách, người dân cho rằng kể cả khi khoảng cách về thu nhập gia tăng, thì cơ hội thay đổi cuộc sống theo chiều hướng tốt lên cũng gia tăng theo. Một cuộc khảo sát tiến hành bởi giáo sư đại học Harvard - Martin Whyte cho thấy ít nhất đến năm 2004, người dân vẫn còn cho rằng bất bình đẳng là do khả năng của mỗi người chứ không phải do toàn bộ hệ thống không công bằng.¹⁹ Tuy nhiên, trong một cuộc khảo sát tiến hành chỉ hai năm sau đó, tham nhũng được cho là lý do chính gây ra khoảng cách thu nhập đáng báo động.²⁰ Dấu hiệu rõ ràng của sự bất mãn gây ra bởi bất bình đẳng xuất hiện với hiện tượng "ghét người giàu" và "ghét cán bộ" (hai nhóm này thông thường được coi là giống nhau) bao trùm khắp Trung Quốc. Những câu chuyện tại địa phương trong đó một cá nhân giàu có hay được hưởng đặc quyền trong khi những người khác nghèo hơn liên tục gây phẫn nộ trên toàn quốc. Cái chết bí ẩn của một cô gái đã dẫn đến bạo loạn ở Weng'an thuộc tỉnh Quý Châu vào năm 2008 khi gia đình cô tuyên bố rằng cô bị hãm hiếp bởi người thân của một cán bộ địa phương. Một tai nạn tông xe bỏ chạy tại tỉnh Hà Bắc đã gây ra một cơn bão trong

đưa luận vào tháng 10/2010 bởi vì kẻ lái xe, con trai của một quan chức địa phương, đã kháng cự lại khi cảnh sát tìm thấy anh ta bằng việc tuyên bố: "Cha tôi là Lý Cường."

Sự gia tăng nhanh chóng bất bình đẳng xã hội đang trung lập hóa xã hội Trung Quốc về mặt chính trị bao gồm tầng lớp trung lưu, lao động thành thị, nông thôn và các doanh nhân. Khái niệm về "yì zú" (bầy kiến) đã xuất hiện, và lần đầu tiên được biết đến rộng rãi ở Trung Quốc vào năm 2008. Nó mô tả một tương lai khó khăn và không sáng sủa của tầng lớp trung lưu mới- những cử nhân tốt nghiệp đại học nhưng có thể không quay về quê bởi có quá ít công ăn việc làm, cũng như không thể sống ổn định tại các thành phố lớn vì giá nhà quá cao so với khả năng chi trả của họ, và do đó họ phải sống trong những điều kiện khắc khổ ở các khu ngoại ô.

Song hành với sự không tươi sáng của "bầy kiến" là sự bất lực của tầng lớp lao động. Không có gì thể hiện đặc điểm này tốt hơn bằng ví dụ hàng loạt công nhân nhà máy Foxconn – nhà máy chuyên chế tạo máy tính và các sản phẩm điện tử cho các công ty như Apple, Dell và Hewlett-Packard - tự tử vào đầu năm 2010.²¹ Giống như các thành viên của "đàn kiến", hầu hết người lao động không thấy tương lai ổn định ở cả các vùng nông thôn và đô thị của Trung Quốc. Những gì họ phải đối mặt là một xã hội khép kín trong đó cơ hội chỉ mở ra cho những người giàu, học vấn cao, và những người có mối quan hệ. Đối với người nông dân, Giáo sư MIT Yasheng Huang đã lập luận rằng họ đã bị đưa ra ngoài rìa xã hội từ sau khoảng giữa thập niên 1990, khi chính phủ tập trung vào phát triển đô thị.²² Các chương trình dân túy ở nông thôn của Chủ tịch Hồ Cẩm Đào và Thủ tướng Ôn Gia Bảo, như hệ thống chăm sóc sức khỏe nông thôn, có thể làm dịu bớt căng thẳng chính trị ở một mức độ nhất định, nhưng những ích lợi thực sự còn rất hạn chế. Khoảng cách thu nhập giữa người dân thành thị và nông thôn tăng từ 3,1:1 năm 2002 lên 3,33:1 năm 2008.²³

Thậm chí giới doanh nhân cũng ngày càng bị trung lập hóa về mặt chính trị. Giáo sư Đại học George Washington Bruce Dickson lập luận rằng các nhà tư bản Trung Quốc đã trở nên "đỏ" vì chế độ đã thành công trong việc thu nạp họ.²⁴ Lập luận này không chỉ đánh giá thấp tính dễ bị tổn thương của liên minh này²⁵ mà còn bỏ qua mặt khác của câu chuyện: hơn ba thập kỷ cải cách ở Trung Quốc, ĐCSTQ đã phân biệt đối xử với doanh nghiệp tư nhân địa phương trong khi ưu tiên cho các doanh nghiệp lớn của nhà nước và các tập đoàn nước ngoài, như Yasheng Huang đã ghi lại. Có lý do để cho rằng sự phân biệt đối xử đã tạo nên những làn sóng bức xúc âm ỉ.

Một số chính sách dưới thời lãnh đạo Hồ - Ôn dường như đã khiến các công ty tư nhân bị gạt ra ngoài lề: Luật Hợp đồng lao động năm 2007, một luật mới hạn chế quyền tự do thuê và đuổi việc lao động của người sử dụng lao động, được coi là quá có lợi cho người lao động; sự trở lại của các doanh nghiệp nhà nước độc quyền trong những lĩnh vực quan trọng kể từ giữa những năm 2000 đã làm phá sản nhiều doanh nghiệp tư nhân; và 4 nghìn tỷ NDT gói kích thích kinh tế với mục tiêu giải quyết cuộc khủng hoảng tài chính hầu như chỉ được sử dụng bởi thành phần kinh tế quốc doanh. Những lời chỉ trích mạnh mẽ trên các phương tiện truyền thông về hiện tượng “gou jin min tui” (quốc tiến dân thoái) sau năm 2008 cho thấy một cách thức định hình vấn đề hoàn toàn mới. Thập niên 1990 nổi lên cuộc tranh luận về việc có nên chấp nhận khu vực tư nhân hay không. Hiện tại, vấn đề là liệu các doanh nghiệp tư nhân có nên được đối xử giống như các doanh nghiệp nhà nước liên quan tới các khoản vay ngân hàng, miễn thuế và đất đai hay không.

Tổng kết lại, chúng tôi không khẳng định rằng đa số người dân Trung Quốc đang tích cực tìm kiếm dân chủ, nhưng chúng tôi gợi ý rằng xu hướng kinh tế gần đây đã trung lập hóa các tầng lớp xã hội quan trọng về mặt chính trị, tạo ra nguồn động lực thúc đẩy sự dịch chuyển chính trị. Chúng tôi tin rằng tăng trưởng kinh tế Trung Quốc trong tương lai là một tác nhân dẫn đến dân chủ hóa, và coi sự gia tăng bất bình đẳng ở Trung Quốc như là một nhân tố thúc đẩy chứ không phải cản trở dân chủ hóa.

Thay đổi văn hóa chính trị

Nhiều ý kiến cho rằng chính nền văn hóa độc nhất vô nhị của Trung Quốc đã làm cho quá trình dân chủ hóa trở nên khó khăn, nếu như không muốn nói là không tưởng. Những ý kiến này có sự ủng hộ từ thực tiễn nhưng đó lại là một bức tranh tổng thể đầy phức tạp. Trong khi thừa nhận rằng Trung Quốc chịu tình trạng “thâm hụt văn hóa” về dân chủ, chúng tôi vẫn cho rằng sự phát triển về kinh tế và công nghệ đang làm thay đổi định hướng văn hóa của quốc gia.

Những khảo sát khác nhau cho thấy ĐCSTQ đạt sự tín nhiệm chính trị rất cao bất chấp bản chất chuyên chế của nó. Cựu Giáo sư đại học Duke, Tianjian Shi, nhận thấy rằng 92% người Trung Quốc tin tưởng vào chính phủ.²⁶ Các học giả bình luận rằng sự gia tăng đáng kể các cuộc biểu tình tại Trung Quốc vẫn chưa đe dọa nghiêm trọng đến tính chính danh của chế độ vì những người biểu tình thường có xu hướng tập trung vào các vấn đề kinh tế xã hội chứ không phải các vấn đề chính trị và họ phân biệt rạch ròi giữa chính quyền trung ương và chính quyền địa

phương.²⁷ Liệu có phải nền văn hóa Trung Quốc đang ngăn cản quá trình dân chủ hóa của nước này?

Trước hết, những người biểu tình Trung Quốc đúng là có xu hướng đưa ra những đòi hỏi thực tế và mang tính địa phương, nhưng liệu điều đó phản ánh một xu hướng văn hóa hay chỉ đơn giản là một sự lựa chọn duy lý trong ngắn hạn thì không thực sự rõ ràng. Những người biểu tình hoàn toàn có thể có khả năng sửa đổi lý lẽ và đòi hỏi của mình cho tương ứng với những thay đổi trong môi trường chính trị. Ví dụ, nhiều cuộc biểu tình phản đối cưỡng chế tháo dỡ nhà cửa đã ngay lập tức làm dấy lên các tranh luận về quyền sở hữu tài sản sau khi Luật sở hữu tài sản có hiệu lực từ năm 2007. Và Đạo luật về Công khai các thông tin của chính phủ được ban hành trong năm 2008 đã tạo ra một loạt các trường hợp trong đó người dân sử dụng "quyền thông tin" để đưa ra những đòi hỏi của mình. Vì vậy rất hợp lý khi cho rằng chính thể chế, chứ không phải các xu hướng văn hóa, đã hình thành nên những đòi hỏi đó của những người biểu tình.

Khái quát hơn, một số quan điểm bảo thủ của người dân Trung Quốc có thể mang tính chất dễ thay đổi và hời hợt, phản ánh sự thành công của quá trình tuyên truyền chính trị hơn là một định hướng văn hóa ăn sâu bám rễ. Tất nhiên, nhận thức về dân chủ tại Trung Quốc vẫn có "những đặc điểm mang đặc sắc Trung Quốc". Ví dụ, 62,9% người được hỏi trong cuộc khảo sát Phong vũ biểu Châu Á năm 2005 cho rằng Trung Quốc đã ít nhiều mang tính dân chủ.²⁸ Tuy nhiên, rất có thể quan điểm như vậy sẽ thay đổi khá nhanh chóng một khi môi trường chính trị thay đổi. Việc người dân coi trọng sự ổn định hơn tự do không hề gây ngạc nhiên khi mà bộ máy tuyên truyền xung quanh họ khiến cho hai khái niệm trên đối chọi nhau. Việc người dân cho rằng dân chủ đồng nghĩa với sự bảo vệ là điều tự nhiên khi các lãnh đạo quốc gia luôn được khắc họa như những người bảo vệ nhân từ (đối với người dân) bởi giới truyền thông. Một thực tế đáng ngạc nhiên là, bất chấp công tác tuyên truyền, một tỷ lệ đáng kể người dân Trung Quốc vẫn giữ một quan điểm tự do về khái niệm dân chủ, như đã được thể hiện qua nghiên cứu của Tianjian Shi.²⁹

Văn hóa luôn luôn thay đổi, tại cả Trung Quốc và ở phương Tây. Wang Zhengxu tại Đại học Nottingham đã phát hiện ra sự thay đổi thể hệ rất rõ ràng, với những người Trung Quốc sinh năm 1980 có mức độ tin tưởng chính phủ rất thấp.³⁰ Tương tự như vậy, Tianjian Shi thấy rằng "những người trẻ có nhiều khả năng tán thành khái niệm dân chủ theo truyền thống tư tưởng dân chủ tự do".³¹

Những thống kê cũng cho thấy, ở mức độ nào đó, sức sống ngày càng tăng của xã hội dân sự ở Trung Quốc. Số lượng của các vụ "hành động tập thể"

(collective action) đã tăng từ 8.700 vụ trong năm 1993 đến 90.000 vụ trong năm 2006, và sau đó tăng gấp đôi đến 180.000 vụ trong năm 2010.³² Số lượng các tổ chức phi chính phủ cũng đã tăng từ 6.000 vào đầu thập niên 1980 lên đến 360.000 vào năm 2006, mặc dù con số thực có thể tới 3 triệu.³³ Điều này khó có thể xảy ra trong một xã hội văn hóa tĩnh.

Mĩa mai thay, điều cho thấy rõ ràng nhất sự bất ổn ngày một gia tăng của xã hội Trung Quốc chính là sự gia tăng chi tiêu chính phủ vào việc "duy trì ổn định". Ngân sách Trung Quốc cho an ninh nội bộ trong năm 2009 là 514 tỷ nhân dân tệ, tương đương với ngân sách chi cho quân đội.³⁴ Tại Đại hội toàn quốc lần thứ 17 năm 2007 của ĐCS TQ, để "duy trì ổn định" tại Bắc Kinh, nhà nghiên cứu thuộc Viện Khoa học Xã hội Trung Quốc Yu Jianrong ước tính rằng khoảng 100.000 người đã được chính quyền địa phương từ khắp các tỉnh gửi đến Bắc Kinh với mục đích "jie fang" (ngăn chặn những người đi kiện)³⁵

Sự ủng hộ dân chủ của tầng lớp trí thức Trung Quốc cũng tạo ra một thách thức nữa đến quan điểm cho rằng văn hóa Trung Quốc là một trở ngại cho quá trình dân chủ hóa. Một tỷ lệ lớn người Trung Quốc, có thể nói là đa số, có thể vẫn còn bảo thủ hay thờ ơ về mặt chính trị, nhưng nếu xét về xung lực cho quá trình dân chủ hóa, thì thái độ chính trị của giới học giả, sinh viên đại học và tầng lớp trung lưu mới nổi có lẽ quan trọng hơn dư luận xã hội nói chung, dựa trên kinh nghiệm của các quốc gia khác hoặc của chính lịch sử Trung Quốc.³⁶ Trong những năm gần đây, một nhóm các nhà lãnh đạo có tư duy tự do đã nổi lên tại Trung Quốc, và đã thay đổi quan điểm chính trị của càng nhiều hơn những người trẻ và có giáo dục. Han Han, một nhà văn trẻ cũng và cũng là một người chơi xe đua, là đại diện không chính thức của những lãnh đạo tư tưởng như vậy. Ông đã sử dụng blog của mình để chỉ trích kiểm duyệt và bất công chính trị tại Trung Quốc, và đã trở nên nổi tiếng đến nỗi blog của ông, với hơn 500 triệu lượt truy cập tính tới mùa hè 2011, trở thành trang có số độc giả lớn nhất Trung Quốc.³⁷ Nhiều nhân vật nổi tiếng cũng ngày càng trở nên thẳng thắn hơn. Điều này thực sự gây lo ngại cho ĐCS TQ do chủ nghĩa tự do chính trị ngày càng có liên quan mật thiết đến các nhân vật nổi tiếng trong nước, chứ không phải là những nhân vật lưu vong chính trị bị cô lập hay các học viên Pháp Luân Công.

Những tiếng nói tự do như vậy đang ngày càng được chấp thuận. Vào cuối năm 2010, trong số 10 cuốn sách hàng đầu được liệt kê trên sina.com, trang web được cho là có lượng truy cập nhiều nhất tại Trung Quốc, sáu cuốn sách có liên quan đến chủ đề chính trị và năm cuốn có xu hướng ủng hộ tự do. Cuốn sách gây sốt mang tư tưởng dân tộc chủ nghĩa "*Trung Quốc không hạnh phúc*" nhận điểm

đánh giá 5.2/10 từ khoảng 4.000 độc giả của douban.com – trang web đánh giá sách lớn nhất ở Trung Quốc. Ngược lại, cuốn sách "*Lẽ thông thường*" (*Common Sense*), được phát hành cùng năm với nội dung truyền bá các quan điểm tự do, như đã được gợi ý một cách gián tiếp trong tiêu đề mượn từ tác phẩm của Thomas Paine, nhận được điểm đánh giá trung bình là 8.2 từ 13.000 độc giả.

Cuối cùng, sự biến đổi của các phương tiện truyền thông mang tính truyền thống đã góp phần thúc đẩy quá trình dân chủ hóa. Trong thập niên 1990, tờ *Nam Phương Cuối Tuần* là biểu tượng của tự do báo chí. Ngày nay, nó chỉ là một trong nhiều các tờ báo như vậy. Mặc dù tăng cường kiểm duyệt, nhưng ngày càng nhiều các tờ báo và tạp chí thể hiện xu hướng tự do, bao gồm *Southern Metropolis*, *Window for the Southern Wind*, *Liao Wang*, *Cai Jing*, *New Century*, và *Xiaoxiang Morning*.

Tuy nhiên, những thay đổi mang tính cách mạng lại đến từ internet. Số lượng cư dân mạng ở Trung Quốc được ước tính lên đến con số đáng kinh ngạc 485 triệu người tính đến tháng 6/2011.³⁸ Dĩ nhiên thay đổi về văn hóa cần có thời gian, nhưng ngày càng có nhiều cư dân mạng đang cố gắng tách mình khỏi chế độ chuyên chế. Một dấu hiệu của quá trình tách rời đó là sự gia tăng chủ nghĩa hoài nghi chính trị: "tám vinh quang và tám hổ thẹn", các nguyên tắc đạo đức được ủng hộ dưới sự lãnh đạo của Hồ - Ôn, đã tạo ra nhiều trò cười hơn là sự tôn trọng. Những từ như "democracy" (dân chủ điên rồ), "freedamn" (tự do chết tiệt), "fewman rights" (quyền của một số người) hoặc "harmony" (hài hòa nhờ tiền) đã được tạo ra nhằm chế giễu môi trường chính trị hiện tại. Mặc dù đúng là chính phủ Trung Quốc đã thành công trong việc đàn áp tự do ngôn luận trực tuyến thông qua các cơ chế kiểm duyệt nhiều tầng lớp, nhưng cho đến nay chiến lược đó đã thất bại trong việc kiểm soát các hoạt động trực tuyến ở ít nhất bốn lĩnh vực.

Trước tiên, chính phủ không thể hoàn toàn ngăn chặn được dòng chảy thông tin, bởi vì nhiều người đã học được cách làm thế nào để vượt qua "vạn lý tường lửa" với các phần mềm đặc biệt. Có một câu chuyện thú vị về Feng Zhenghu. Được cho là một kẻ gây rắc rối về mặt chính trị bởi chính quyền Thượng Hải, Feng bị cấm quay trở lại Trung Quốc khi đang ở Nhật Bản. Từ tháng 11 năm 2009 đến tháng 2 năm 2010, ông sống tại Sân bay quốc tế Narita ở Nhật Bản, phản đối sự đối xử mà chính quyền Thượng Hải dành cho mình. Trong kỷ nguyên tiền internet, cuộc đấu tranh của ông có thể không được chú ý đến, nhưng Feng đã sử dụng Twitter để cập nhật các hoạt động hàng ngày của mình. Mặc dù cộng đồng sử dụng Twitter ở Trung Quốc rất nhỏ vì những hạn chế của chính phủ, nó đủ lớn để giữ cho câu

chuyện trở nên sinh động và tiếp diễn. Cuối cùng, chính quyền Thượng Hải đã trở nên hết sức bối rối khi cho phép Feng trở về nước.

Thứ hai, có rất nhiều thông tin tồn tại trên mạng trong khu vực chính trị "màu xám". Trong năm năm qua, mạng internet tại Trung Quốc đã trở thành một nhà hát chính trị chứa đầy những vở kịch giật gân. Như trường hợp của DengYujiao, một cô gái Hồ Bắc đâm một quan chức địa phương đến chết khi đối mặt với nguy cơ bị cưỡng hiếp vào tháng 5 năm 2009, đã tạo ra một làn sóng phản nộ khổng lồ khi câu chuyện của cô được đưa lên mạng, hay như câu chuyện "trốn tìm" năm 2009 trong đó một đồn cảnh sát tại Vân Nam đã gán cái chết bí ẩn của một nghi phạm đang bị tạm giam vào trò chơi trốn tìm, nhưng nhiều người lại thấy câu chuyện này nực cười đến khó tin. Trong năm 2010, khi một gia đình tại Giang Tây tự thiêu để phản đối việc chính quyền tháo dỡ nhà cửa, người thân của họ đã cập nhật tình trạng khốn khổ của họ lên mạng. Những câu chuyện như vậy được coi là "xám" vì chính quyền địa phương thường không thích những sự việc như thế được tường thuật lại, nhưng họ lại không có bất cứ quyền hạn nào để kiểm soát luồng thông tin trực tuyến. Ngoài ra, cư dân mạng Trung Quốc đã học được cách phát minh ra các ngôn ngữ "xám", hay còn được gọi là ngôn ngữ nói giảm nói tránh, để truyền tải thông điệp của họ về những vấn đề chính trị nhạy cảm. Ví dụ, "8 bình phương" là tín hiệu để khởi đầu cuộc thảo luận về phong trào ngày 4 tháng 6 (tức số 64 trong cách nói của người Trung Quốc – NBT), "được mời uống trà" có nghĩa là gần đây bị cảnh cáo bởi cảnh sát, và "đang được hòa hợp" có nghĩa là đang bị đàn áp. Các nhà lãnh đạo hàng đầu đôi khi cũng sở hữu một số biệt danh giúp cho cuộc thảo luận trở nên thuận tiện hơn. Đó là các kỹ năng chiến tranh du kích để vượt qua sự kiểm duyệt trực tuyến.

Thứ ba, internet đang trở thành công cụ để tổ chức các hoạt động chính trị. Cuộc đi bộ vì lý do môi trường tại Hạ Môn trong năm 2006 và tại Quảng Châu trong năm 2009 đều được tổ chức một phần thông qua các cộng đồng mạng. Trường hợp của Qian Yunhui năm 2010, trong đó chính phủ và nhiều cư dân mạng tranh cãi về lý do gây ra cái chết của một nông dân (chính phủ nói rằng đó là tai nạn xe hơi trong khi cư dân mạng lại cho rằng đó là hành động trả đũa mang động cơ chính trị vì người nông dân này đã tập hợp dân làng để đòi hỏi các quyền lợi về đất đai), thu hút sự chú ý rộng rãi của công luận đến mức một số cư dân mạng đã tiến hành các hoạt động điều tra độc lập. Sự thật là những hoạt động như vậy vẫn còn rất ít do thông tin bị kiểm soát và tồn tại những rủi ro về mặt chính trị, nhưng hiện tượng phối hợp hành động thông qua internet không chỉ giúp duy trì sự đoàn kết giữa các nhà hoạt động mà còn cung cấp một kênh cho những nhà bất đồng chính kiến có thể kết nối với cơ sở, một liên minh được coi là nguy hiểm trong mắt ĐCSTQ.

Thứ tư, internet đang thúc đẩy "vốn xã hội" nói chung, tuy không có những tác động chính trị một cách tức thời, nhưng có thể nuôi dưỡng tư tưởng dân chủ trong dài hạn. Mặc cho sự kiểm soát của chính phủ, rất nhiều những nhóm đọc, nhóm du lịch, thảo luận, tổ chức từ thiện, và thể thao, và nhiều những nhóm khác nữa, đang phát triển mạnh mẽ trên không gian mạng. Nếu lý thuyết của giáo sư Harvard Robert Putnam³⁹ cho rằng thái độ ủng hộ mạng xã hội cũng là ủng hộ dân chủ là đúng, thì sự bùng nổ các mối tương tác và liên minh xã hội trên mạng có thể thúc đẩy quá trình dân chủ hóa ở Trung Quốc.

Tóm lại, chúng tôi cho rằng nền văn hóa Trung Quốc không cản trở quá trình dân chủ hóa nhiều đến mức như một số người đã gợi ý. Đặc điểm của văn hóa bản thân nó là sự pha trộn. Nhiều xu hướng bảo thủ chỉ mang vẻ bề ngoài, và văn hóa chính trị đang thay đổi liên tục. Tư duy lãnh đạo đang hướng về chủ nghĩa tự do, các phương tiện truyền thông truyền thống cũng đang trở nên thoáng hơn, và internet đang trở thành một môi trường văn hóa mà nhà nước trở nên quá vụng về để có thể chinh phục nó một cách hiệu quả.

Quá trình chuyển giao lãnh đạo và những hệ quả của nó

Bất kỳ cuộc thảo luận nào về tương lai của quá trình dân chủ hóa ở Trung Quốc đều phải bao hàm câu hỏi làm thế nào giới tinh hoa lãnh đạo Trung Quốc có thể hiểu và thực hiện dân chủ, và những động cơ nào sẽ thúc đẩy họ chấp nhận các thiết chế dân chủ. Mặc dù các yếu tố về cấu trúc và văn hóa hình thành nên những xu hướng chính trị, nhưng quá trình lãnh đạo thường đóng một vai trò quan trọng trong việc quyết định khung thời gian của quá trình dân chủ hóa, ví dụ như "nhân tố Gorbachev" trong quá trình dân chủ hóa tại Liên Xô và Đông Âu hay vai trò của Tưởng Kinh Quốc ở Đài Loan. Nếu Konstantin Chernenko sống thêm 20 năm nữa, hoặc nếu Đặng Tiểu Bình sống ít đi 10 năm, thì quá trình và kết quả của dân chủ hóa ở những quốc gia đó có thể đã rất khác.

Ba câu hỏi cần được đưa ra thảo luận: Thứ nhất, các nhà lãnh đạo Trung Quốc có thể hiện tư tưởng dân chủ trong các bài phát biểu của họ hay không? Thứ hai, họ thực hành và cải cách dân chủ với các đặc tính dân chủ ở mức độ nào? Thứ ba, làm thế nào các phe phái chính trị có thể ảnh hưởng đến viễn cảnh dân chủ hóa, đặc biệt là làm thế nào Đại hội Đảng lần thứ 18 sắp tới sẽ ảnh hưởng đến cải cách chính trị trong những thập kỷ tới? Chúng tôi cũng muốn nhấn mạnh rằng các tầng lớp tinh hoa chính trị không sống trong một khoảng chân không chính trị biệt lập. Sự nổi lên của một xã hội dân sự ngày càng độc lập hơn sẽ thay đổi cả động cơ lẫn giá trị của tầng lớp tinh hoa ở Trung Quốc.

Phát ngôn dân chủ

Mặc cho những thành tích xuất sắc về tăng trưởng của Trung Quốc trong 30 năm qua, người dân Trung Quốc đang ngày càng không hài lòng với mô hình “ưu tiên tăng trưởng” và đang đòi hỏi nhiều hơn công lý và bình đẳng xã hội.⁴⁰ ĐCSTQ nhận ra điều này và những phát ngôn của họ về dân chủ đã thay đổi khéo léo trong những năm gần đây.

Thủ tướng Ôn Gia Bảo có lẽ là người đã tạo ra nhiều hy vọng nhất về cải cách chính trị ở Trung Quốc trong thời gian gần đây. Ví dụ, trong năm 2006, ông nói với một đoàn đại biểu từ Viện Brookings - Mỹ: “Chúng tôi phải hướng đến dân chủ... chúng tôi biết rõ con đường mà chúng tôi đang đi.” Ôn đề cập đến ba khía cạnh của dân chủ: bầu cử, một nền tư pháp độc lập, và giám sát dựa trên kiểm tra và cân bằng.⁴¹ Mặc dù không nói cụ thể làm thế nào để thực hiện dân chủ, bài phát biểu của ông thể hiện một sự dịch chuyển dần dần từ những phát biểu cũ về nền dân chủ xã hội chủ nghĩa. Kể từ tháng 7/2010, Ôn đã đề cập tới dân chủ tại hơn bảy sự kiện, bao gồm cả một cuộc phỏng vấn đặc biệt với CNN về nhiều vấn đề nhạy cảm liên quan đến cải cách chính trị ở Trung Quốc.⁴² Gần đây nhất, trong một cuộc gặp mặt với các doanh nhân tại Diễn đàn Kinh tế Thế giới tháng 9/2011 ở Đại Liên, Ôn một lần nữa nhấn mạnh tầm quan trọng của pháp trị, bình đẳng xã hội, sự độc lập của tư pháp, quyền dân chủ của nhân dân và những sáng kiến chống tham nhũng.⁴³

Mặc dù có nhiều cách giải thích khác nhau về những phát biểu của Ôn, nhưng đã xuất hiện nhiều tiếng nói ở cả trong và ngoài Đảng kêu gọi cải cách chính trị nhanh và sâu rộng hơn. Nhà lý luận về Đảng đáng chú ý nhất là Yu Keping, Phó giám đốc Cơ quan Biên soạn và Dịch thuật của Ủy ban Trung ương, người đã đưa ra lý thuyết về “gia tăng dân chủ từ từ”, nhấn mạnh tới sự mở rộng có trật tự quyền tham gia của công dân vào đời sống chính trị. Bài viết của ông, “Dân chủ là một điều tốt”, được xuất bản vào năm 2006, đã tạo ra một cuộc tranh luận lớn trong Đảng về những phẩm chất của nền dân chủ.⁴⁴

Dù có những xu hướng tích cực như vậy, có thể tự hỏi liệu tất cả những phát biểu về dân chủ có tác động thực sự nào đó tới quá trình phát triển chính trị ở Trung Quốc hay không? Chúng tôi nói có, vì một số lý do. Đầu tiên, ngay cả khi những phát ngôn về dân chủ chỉ xuất hiện trong các bài diễn văn, chúng có thể cung cấp một thứ vũ khí cho xã hội dân sự để tập hợp lực lượng hay buộc Đảng phải chịu trách nhiệm giải trình. Một điều thú vị là khi phản đối sự đàn áp của chính quyền với ba cư dân mạng bởi các phát ngôn của họ trên internet, những người

biểu tình đã mang một biểu ngữ trích dẫn lời nói của Thủ tướng Ôn, “Công lý rực sáng hơn mặt trời”, phía trước một tòa án địa phương ở Phúc Kiến. Thứ hai, có lý do để tin rằng một số đảng viên thực sự quan tâm đến việc thúc đẩy dân chủ tại Trung Quốc. Bởi vì họ hiểu rằng tính chính danh của Đảng không thể chỉ dựa vào các thành tích kinh tế mà phải được dựa trên nhiều nguồn khác nhau, bao gồm cả tính chính đáng về mặt chính trị.⁴⁵ Hơn nữa, họ hiểu rằng Đảng sẽ có khả năng duy trì được quyền lực hoặc bảo vệ được quyền lợi của mình nếu Đảng chủ động khởi xướng cải cách chính trị và định hình nên quá trình thiết kế hiến pháp hơn là bị đẩy ra khỏi quyền lực bởi các lực lượng khác trong thời kỳ khủng hoảng. Tất nhiên, sẽ là không thực tế khi đặt hy vọng dân chủ hoá vào những lời đề cập về dân chủ bởi các nhà lãnh đạo chính trị Trung Quốc, ngay cả khi một số người thực sự quan tâm đến việc thúc đẩy cải cách chính trị, lý do là tồn tại những người phản đối mạnh mẽ dân chủ trong Đảng. Do đó, nhiều đề nghị khuyến khích tăng cường hơn nữa dân chủ trong nội bộ đảng cũng cần được xem xét cẩn thận.

Trở trêu thay, điều quan trọng không kém, nếu không muốn nói là quan trọng hơn, sự kết hợp của khái niệm dân chủ vào các bài phát biểu của Đảng lại là sự bất lực của ĐCSTQ trong việc đưa ra một lý thuyết thống nhất thay thế cho lý thuyết về tự do dân chủ. Nỗ lực của Chủ tịch Hồ Cẩm Đào nhằm đưa ra một lý thuyết như vậy là khái niệm “phát triển mang tính khoa học”,⁴⁶ nhưng ý nghĩa thực tiễn của nó rất ít. Việc xây dựng một bức tượng Khổng Tử tại quảng trường Thiên An Môn vào tháng 1/2011 gây ra nghi ngờ rằng Đảng muốn phục hồi Khổng giáo như là hệ tư tưởng chính thức, nhưng việc lặng lẽ và bí ẩn loại bỏ bức tượng vào tháng 4/2011 cho thấy Đảng nhận ra có một khoảng cách quá lớn giữa chủ nghĩa Cộng Sản và Khổng giáo. Bí thư Thành ủy Trùng Khánh Bạc Hi Lai đã thu hút sự chú ý với chiến dịch “hồng ca đả hắc” (hát các bài hát cách mạng và loại bỏ tội phạm), nhưng sự pha trộn của chiến dịch mang một chút ảnh hưởng của Tư tưởng Mao và nền kinh tế thị trường này đã không tạo ra bất kỳ một hệ tư tưởng thống nhất nào. Sự xáo trộn lý tưởng hiện nay có thể ép buộc một số tinh hoa trong giới lãnh đạo dần dần chuyển sang tư tưởng dân chủ tự do vào một thời điểm nào đó.

Cải cách thực tế?

Không có bằng chứng thuyết phục chứng minh việc Đảng đang tiến hành các cải cách thực sự có ý nghĩa, mặc dù trong một số lĩnh vực những tiến bộ tích cực đã được thực hiện. Một trong những chủ đề quan trọng của cuộc thảo luận đang diễn ra là những cơ chế phù hợp phải được phát triển để đảm bảo dân chủ trong Đảng, với một hệ thống bầu cử, giám sát, đánh giá và đề bạt quan chức.

Ví dụ, phiên họp toàn thể thứ tư của Đại hội Đảng lần thứ 17 trong tháng 9 năm 2009 nhấn mạnh vào cải cách hệ thống bầu cử của Đảng. “Công khai đề cử, bầu cử trực tiếp” đang được lắng lẽ tiến hành trong một số lĩnh vực. Điều thú vị là trong năm 2009, lần đầu tiên trong lịch sử của Đảng Cộng sản, một số văn phòng huyện ủy ở Nam Kinh bầu trực tiếp Bí thư và Phó bí thư Đảng ủy. Tháng 6 năm 2010, Nam Kinh trở thành thành phố đầu tiên hoàn thành việc “công khai đề cử, bầu cử trực tiếp” các cán bộ cơ sở Đảng rộng khắp toàn thành phố.⁴⁷ Những thử nghiệm tương tự đã được thực hiện ở các thành phố khác bao gồm Thượng Hải, Hàng Châu, và Thành Đô.

Các cuộc bầu cử như vậy được tiến hành như thế nào? Đầu tiên, các ứng cử viên tự ứng cử trước các Đảng viên khác; thứ hai, các ứng cử viên thuyết trình trước vòng bỏ phiếu cuối cùng; và thứ ba, ứng cử viên trả lời các câu hỏi đưa ra bởi các đảng viên khác. Một số nhà lý luận của Đảng tin rằng xu hướng hướng tới bầu cử trực tiếp các quan chức của Đảng là một quá trình không thể đảo ngược, khi mà ngày càng nhiều thành phố và khu vực đang áp dụng hệ thống này. Mặc dù không có dấu hiệu cho thấy các quan chức hàng đầu của Đảng Cộng sản sẽ được bầu trực tiếp thông qua hình thức này trong thời gian tới, nó cũng cho thấy Đảng đang dần dần tiến tới mục tiêu cuối cùng này.

Tuy nhiên trong nhiều lĩnh vực khác, cải cách chính trị không những không có bất cứ bước tiến nào, mà trong thực tế còn bị thụt lùi. Các nhà báo phàn nàn rằng kiểm duyệt đã trở nên ngày càng gay gắt hơn trong những năm qua. Nhiều nhà hoạt động nhân quyền và các nhà bất đồng chính kiến thường xuyên bị quấy nhiễu, nếu không muốn nói là bị bắt giữ.⁴⁸ Đối với những ứng cử viên độc lập chạy đua cho chiếc ghế trong hội đồng địa phương vào năm 2011, Đảng đã sử dụng tất cả các biện pháp để ngăn chặn việc họ trúng cử.⁴⁹ Tuy nhiên, chúng tôi cho rằng sự đa nghi ngày càng tăng và việc sử dụng “quyền lực trần trụi” một cách thường xuyên của Đảng là dấu hiệu của tuyệt vọng hơn là sự tự tin. Nó cho thấy rằng nhà nước ngày càng ít có khả năng thuyết phục và gắn kết. Tăng cường kiểm duyệt và đàn áp có thể càng làm Đảng trở nên xa cách xã hội hơn nữa, và làm gia tăng thêm áp lực cải cách.

Bè phái chính trị: Bạn của dân chủ

Cần lưu ý rằng tầng lớp tinh hoa cầm quyền ở Trung Quốc và Đảng Cộng sản không tạo nên một khối thống nhất. Trong một số trường hợp nhất định, tầng lớp tinh hoa có thể phân chia thành nhiều phe phái khác nhau. Sự chia cắt này góp phần thúc đẩy quá trình dân chủ hóa. Hai nhà khoa học chính trị Guillermo

O'Donnell và Philippe C. Schmitter đã lập luận rằng cuộc đấu tranh giữa những người theo đường lối cứng rắn và mềm mỏng đều có ảnh hưởng trực tiếp và gián tiếp đến quá trình chuyển hóa dân chủ.⁵⁰ Theo logic này, tầng lớp tinh hoa trong một chế độ chuyên chế sẽ hình thành những phe phái khác nhau để cạnh tranh quyền lực và tính chính danh một khi sự đồng thuận về các vấn đề xã hội và kinh tế quan trọng trở nên khó khăn. Một số biện pháp tự do hoá chính trị nhất định sẽ được thực hiện, và các nhà lãnh đạo mang tư tưởng tự do hơn sẽ tìm kiếm sự hỗ trợ từ xã hội dân sự để cân bằng với các lãnh đạo bảo thủ hơn. Mặc dù dân chủ có thể không phải là mục tiêu cuối cùng của bất kỳ phe phái nào, quá trình đó có thể là một dốc trơn và cuối cùng dẫn đến những kết quả không lường trước được.

Trong trường hợp của Trung Quốc, sức mạnh bè phái được biểu hiện trong nền chính trị vào thập niên 1980: phong trào Thiên An Môn năm 1989 là biểu hiện của tranh chấp giữa phe bảo thủ và tự do trong nội bộ Đảng, mặc dù phe bảo thủ đứng đầu bởi Đặng Tiểu Bình cuối cùng đã đánh bại phe tự do được dẫn dắt bởi Hồ Diệu Bang và Triệu Tử Dương, những người ủng hộ cải cách chính trị nhiều hơn. Kết thúc quả là bi kịch, nhưng nó cho thấy cách thức mà các phe phái chính trị thúc đẩy cải cách chính trị và xã hội ở Trung Quốc như thế nào. Câu hỏi quan trọng là: liệu Đảng Cộng sản có chia thành các phe phái đối đầu nhau một lần nữa không? Để trả lời câu hỏi này, cần phải xem xét sự tương tác của thể hệ các lãnh đạo tiếp theo.

Trung Quốc đã không còn được dẫn dắt bởi các nhà độc tài chính trị nữa. Không có bất cứ nhà lãnh đạo Trung Quốc nào hứng thú với loại quyền hành và tính chính danh có được dưới thời Mao Trạch Đông hoặc Đặng Tiểu Bình.⁵¹ Những nhà lãnh đạo mới như Tập Cận Bình và Lý Khắc Cường sẽ phải đối mặt với những thách thức to lớn tới quyền lực của họ vì hai lý do. Thứ nhất, suốt hơn hai thập kỷ qua, xuất hiện xu hướng ngăn chặn bất cứ một cá nhân lãnh đạo nào nắm giữ quá nhiều quyền lực. Điều này có nghĩa rằng Tập Cận Bình và Lý Khắc Cường sẽ sở hữu ít quyền lực hơn so với các nhà lãnh đạo trước đây. Thứ hai, bản chất trì trệ ngày càng gia tăng của Đảng sẽ làm suy yếu hơn nữa quyền lực của các nhà lãnh đạo mới của Trung Quốc.

Kể từ khi chính quyền Hồ-Ôn lên nắm quyền vào năm 2002, những chính sách xã hội và kinh tế chính yếu đã ít nhiều "tả hóa".⁵² Khẩu hiệu "xã hội hài hòa" đại diện cho một sự thay đổi lớn từ chính sách "phát triển bằng mọi giá" dưới nhiệm kỳ của Giang Trạch Dân. Điểm đáng lưu ý ở đây là mỗi chính quyền mới phải tạo ra được các chính sách và khẩu hiệu khác biệt. Nhiệm kỳ sắp tới của Tập-Lý cũng không phải là ngoại lệ. Họ sẽ tạo ra khẩu hiệu nào mới vượt lên trên khẩu

hiệu “xã hội hài hòa” của bộ đôi HỒ-Ôn? Sẽ rất khó khăn để các nhà lãnh đạo Trung Quốc có thể trở nên sáng tạo hơn mà không đề cập đến cải cách chính trị.

Chúng tôi đã có bằng chứng rõ ràng rằng các nhà lãnh đạo đầy tham vọng khác đang thách thức quyền lực trong tương lai của bộ đôi Tập-Lý. Nhiều nhà lãnh đạo thế hệ mới của Trung Quốc có hồ sơ cá nhân tương đương, nhưng lại không sở hữu một thứ thẩm quyền không thể tranh cãi hay sự ủng hộ tuyệt đối nào đó. Thúc đẩy cải cách chính trị có thể trở thành một công cụ giúp cho một số nhà lãnh đạo mở rộng sự ủng hộ cho bản thân mình. Bí thư Trùng Khánh Bạc Hi Lai, như đã đề cập trước đó, đã phục hồi một số chính sách mang màu sắc của chủ nghĩa Mao, và khi đến Bắc Kinh sau Đại hội Đảng lần thứ 18 vào năm sau, ông sẽ có thể giới thiệu mô hình của mình ra toàn Trung Quốc. Phản ứng lại, các nhà lãnh đạo hàng đầu của thế hệ tiếp theo sẽ phải tìm ra sáng kiến chính trị của riêng mình hoặc chấp nhận tụt lại phía sau ông Bạc về sức ảnh hưởng và uy tín.

Có những dấu hiệu cho thấy các nhà lãnh đạo thế hệ tiếp theo cũng đang bắt đầu hành động. Ông Dương, Bí thư Tỉnh ủy Quảng Đông, công khai đưa ra ý kiến của mình về một kiểu chiến dịch khác: “giải phóng tư duy” và các cải cách chính trị khác. Có tin đồn cho rằng ông muốn giảm bớt kiểm duyệt ở Quảng Đông. Nhiều nhà quan sát tin rằng Bạc và Ông đang nghiêm túc cạnh tranh cho một vị trí Ủy viên thường vụ khóa tiếp theo của Bộ Chính trị tại Đại hội Đảng lần thứ 18 sẽ được tổ chức vào năm 2012. Thật khó tự tin để nhận định rằng đây đúng là trường hợp mà chúng tôi đang muốn nhắc tới, nhưng điều rõ ràng là: cạnh tranh quyền lực và sức ảnh hưởng ngày càng khốc liệt sẽ diễn ra giữa các nhà lãnh đạo đầy tham vọng trong những năm tới, và các phe nhóm đối nghịch này có thể tiến hành những thử nghiệm chính trị khác nhau giúp đạt được những mục tiêu của họ.

Mặc dù kết quả của các cuộc tranh đấu quyền lực nội bộ trong tương lai là không thể dự đoán trước được, một số xu hướng chung có thể được xác định: cạnh tranh quyền lực trong nội bộ Đảng ngày càng lớn, chủ yếu là do không có nhà lãnh đạo nào có đủ thẩm quyền tối cao. Sự lãnh đạo ở cấp cao nhất do đó sẽ trở nên kém ổn định hơn, đặc biệt khi cạnh tranh quyền lực trở nên công khai. Sự cạnh tranh như vậy chắc chắn sẽ thúc đẩy các chính trị gia có gia tham vọng dựa nhiều hơn vào ý kiến công luận để giành được sự ủng hộ chính trị, bằng chứng là những nỗ lực của Bạc Hi Lai tại Trùng Khánh. Cuộc cạnh tranh này có khả năng sẽ mở ra cơ hội cho các thử nghiệm chính trị mới.

Cuối cùng nhưng không kém phần quan trọng, chúng tôi muốn nhấn mạnh rằng những áp lực đến từ sự nổi lên của xã hội dân sự, như chúng tôi thảo luận trong hai phần đầu, sẽ có ảnh hưởng đến giới tinh hoa cầm quyền. ĐCSTQ không

tồn tại một mình trong chân không. Sự nổi lên của của một xã hội bất mãn sẽ làm tăng chi phí đàn áp của những nhà cai trị chuyên chế ở Trung Quốc, và khi chi phí này lên quá cao, như giáo sư MIT Daron Acemoglu đã lập luận, cải cách dân chủ có thể trở thành một lựa chọn hợp lý cho các nhà cầm quyền để tránh một cuộc cách mạng rất có thể sẽ bùng nổ.⁵³

Ngoài ra, sự thay đổi các giá trị trong xã hội có thể “chảy ngược”. Giáo sư Ronald Inglehart thuộc Đại học Michigan lập luận rằng tầng lớp tinh hoa có xu hướng được giáo dục tốt hơn, và giáo dục có một mối quan hệ tích cực liên quan tới các quan điểm tự do chính trị, có nghĩa là tầng lớp lãnh đạo cũng bị ảnh hưởng bởi những quan điểm tự do.⁵⁴ Lợi ích có thể hướng họ đi theo xu hướng bảo thủ, nhưng sự bất đồng nhận thức giữa lợi ích riêng và các giá trị chung có thể đạt đến mức độ khó có thể dung hòa được. Hiện tại, áp lực xã hội ở Trung Quốc có lẽ chưa đủ lớn để thay đổi động cơ của tầng lớp tinh hoa chính trị, và sự dịch chuyển văn hóa của xã hội Trung Quốc vẫn chưa đạt đến điểm tới hạn. Nhưng như lập luận trước đó, có những lý do để tin rằng bước đà thay đổi đang được hình thành, và ngay cả khi không mong muốn, tầng lớp tinh hoa có thể buộc phải tiến hành cải cách.

Tóm lại, mặc dù có rất ít dấu hiệu rằng ĐCSTQ đang tích cực tìm kiếm cải cách chính trị vào thời điểm hiện tại, tầng lớp tinh hoa chính trị có thể bị buộc phải giữ một vai trò nào đó trong quá trình dân chủ hóa tại Trung Quốc. Việc không có khả năng đổi mới tư tưởng khiến tự do dân chủ trở thành lựa chọn nổi bật. Cuộc đấu tranh phe phái giữa các thế hệ lãnh đạo tiếp theo có thể khiến cải cách tự do trở thành một chiến lược cho những ứng cử viên đang tranh giành quyền lực. Ngay cả khi tầng lớp tinh hoa chính trị chậm thay đổi nhận thức, sự nổi lên của xã hội dân sự sẽ gây áp lực nhiều hơn lên nhà nước, buộc chế độ phải đối mặt với nhu cầu đòi hỏi quyền tham gia rộng rãi của người dân.

Những tác động của toàn cầu hóa

Hầu hết các hoạt động đang diễn ra có liên quan tới dân chủ hóa ở Trung Quốc có xu hướng tập trung hoàn toàn vào các yếu tố nội bộ, coi các yếu tố bên ngoài là thứ yếu, thậm chí không có vai trò gì trong việc định hình quá trình chuyển tiếp chính trị ở Trung Quốc. Quan điểm này trở nên hiển nhiên khi xét đến khả năng mạnh mẽ của chính phủ Trung Quốc trong việc chống lại sự can thiệp từ bên ngoài vào công việc nội bộ của Trung Quốc. Tuy nhiên, vai trò của các yếu tố quốc tế không thể bị loại trừ hoàn toàn khi có rất nhiều bằng chứng cho rằng các nhân tố này ảnh hưởng đến nhận thức của một quốc gia về dân chủ.

Trong lĩnh vực quan hệ quốc tế, một số học giả đã xác định nhiều cơ chế mang tính nhân quả giải thích lý do tại sao và làm thế nào một quốc gia phi dân chủ lại chấp nhận các giá trị dân chủ và nhân quyền. Các nhân tố bên ngoài thường ảnh hưởng đến quá trình dân chủ hóa của một quốc gia thông qua sức ép và sự thuyết phục. Ví dụ, một nghiên cứu gần đây về cách thức EU đóng một vai trò quan trọng trong việc truyền bá các chuẩn mực và thể chế dân chủ ở châu Âu.⁵⁵ Trong trường hợp của Trung Quốc, ba yếu tố bên ngoài có thể ảnh hưởng đến dân chủ hóa là: hiệu ứng lan truyền, sự lan tỏa của các chuẩn mực tự do, và lợi ích thực tiễn.

Hiệu ứng lan truyền được chứng minh sinh động bởi các cuộc nổi dậy ủng hộ dân chủ gần đây ở bắc Phi và Trung Đông. Trên phạm vi toàn cầu, dân chủ đã trở thành hình thức nhà nước chiếm ưu thế, với 116 quốc gia trong năm 2009 đáp ứng các tiêu chí của một nền dân chủ thông qua bầu cử. Trong số 194 nước, 89 nước là tự do và 58 nước là tự do một phần, dựa theo báo cáo Tự do Thế giới năm 2010.⁵⁶ Trong khu vực, nhiều quốc gia Châu Á đã hoàn thành dân chủ hóa trong những thập kỷ gần đây, bao gồm Indonesia, Đài Loan và Hàn Quốc, trong khi các quốc gia khác như Thái Lan và Việt Nam cũng đang hướng tới nền dân chủ lập hiến. Ấn Độ thường xuyên bị chỉ trích do hiệu quả kinh tế yếu kém bắt nguồn từ hệ thống dân chủ của nước này, nhưng những năm gần đây, nền kinh tế Ấn Độ đã phát triển nhanh chóng, từ đó làm suy yếu những tranh luận cho rằng dân chủ sẽ làm tăng trưởng kinh tế của Trung Quốc chậm lại. Trong số các chế độ phi dân chủ còn lại ở Châu Á, Myanmar đã tổ chức kỳ bầu cử đầu tiên của đất nước trong vòng hai thập kỷ qua vào ngày 7 tháng 11 năm 2010; một tuần sau, Aung San Suu Kyi, nhà hoạt động lâu năm cho nền dân chủ tại Myanmar, thoát khỏi sự quản thúc tại gia. Các bước tiến tự do khác sau đó của chính phủ dường như cho thấy Myanmar cuối cùng đã di chuyển, mặc dù chậm chạp, hướng tới dân chủ.⁵⁷

Nghiên cứu cho thấy rằng chế độ chuyên chế có nhiều khả năng trở nên dân chủ khi các quốc gia láng giềng chuyển sang chế độ dân chủ.⁵⁸ Mặc dù không chắc chắn rằng Trung Quốc sẽ đi theo mô hình của các quốc gia Châu Á trên, ví dụ có liên quan tới các quốc gia đó sẽ làm tăng sự tự tin của Trung Quốc vào quá trình dân chủ hóa, một phần bởi vì tất cả đều có chung một nền văn hóa Á châu hay Trung Quốc truyền thống ở các mức độ khác nhau. Hơn nữa, dân chủ hóa không ngăn chặn tăng trưởng kinh tế ở các nước như Hàn Quốc và Indonesia.

Ngoài ra, toàn cầu hóa tạo điều kiện cho sự lan truyền các tiêu chuẩn tự do hoặc thông qua các nhân tố cơ cấu (ví dụ: thương mại và đầu tư, công nghệ thông tin) hoặc những nỗ lực có chủ ý của các nhân tố toàn cầu (ví dụ, tập đoàn đa quốc

gia, các tổ chức phi chính phủ và quốc tế, các cá nhân). Thương mại và đầu tư thúc đẩy dân chủ vì nhiều lý do. Tự do hoá thương mại, ví dụ, có xu hướng ban đầu làm tăng sự bất bình đẳng về thu nhập, điều này tạo điều kiện cho dân chủ hóa bằng cách gia tăng bất mãn xã hội.⁵⁹ Tầng lớp tinh hoa cũng có nhiều động lực để theo đuổi dân chủ. Những lãnh đạo chuyên chế quan tâm đến việc tiếp cận các quỹ quốc tế có động lực mạnh mẽ trong việc tổ chức bầu cử đa đảng, bởi vì các nhà tài trợ thường hào phóng thưởng cho những nhà độc tài như vậy.⁶⁰ Mặc dù Trung Quốc không quá cần các quỹ quốc tế, nước này sẽ phải đối mặt với một môi trường kinh doanh toàn cầu ngày càng trở nên không thân thiện nếu tiếp tục duy trì hệ thống độc tài, như việc Trung Quốc phải đối mặt với những chỉ trích ngày càng tăng khi vai trò thực sự của nước này ở Châu Phi bị vạch trần. Vì lợi ích của hoạt động kinh doanh, nhiều quốc gia trông đợi một quá trình đưa ra quyết định tự do và minh bạch hơn tại Trung Quốc. Sự di động của nguồn vốn cũng có nghĩa là người giàu Trung Quốc có thể dễ dàng chuyển tài sản lưu động ra nước ngoài, làm giảm mối lo lắng về các chính sách tái phân phối do quá trình dân chủ hóa mang lại.⁶¹

Những nỗ lực của các chủ thể toàn cầu cũng có ảnh hưởng đến nỗ lực dân chủ hóa. Giáo sư Jon Pevehouse, Đại học Chicago, lập luận một cách thuyết phục rằng các tổ chức quốc tế đã giúp đỡ quá trình dân chủ hóa ở nhiều quốc gia.⁶² Mặc dù một cường quốc bên ngoài hầu như không thể áp đặt dân chủ hóa lên các nước khác, xã hội hóa (socialization, tức sự tham gia vào cộng đồng quốc tế -NBT) là một cơ chế mạnh mẽ có thể khiến hành vi của Trung Quốc thay đổi. Các cuộc thăm dò cho thấy chế độ chuyên chế là lý do chính khiến các quốc gia có cái nhìn tiêu cực về Trung Quốc.⁶³ Các nhà lãnh đạo Trung Quốc quan tâm tới việc cộng đồng quốc tế nhìn nhận họ thế nào, và đang tìm cách để thay đổi quan điểm tiêu cực đó.

Các học giả cũng đã nhận thấy một môi trường khu vực hòa bình cũng góp phần tích cực đến sự chuyển hóa dân chủ.⁶⁴ Mặc dù việc làm thế nào một môi trường khu vực hòa bình có thể đóng góp vào sự tăng trưởng kinh tế của Trung Quốc đã được nói và viết đến rất nhiều, nhưng ít người quan tâm tới việc làm thế nào nó ảnh hưởng đến dân chủ hóa ở Trung Quốc. Môi trường như vậy có thể làm tăng mức độ trao đổi kinh tế, xã hội, chính trị và văn hóa giữa Trung Quốc và thế giới bên ngoài. Điều này sẽ tạo thuận lợi cho sự lan truyền các tiêu chuẩn và giá trị dân chủ. Quá trình dân chủ hóa tại các nước láng giềng ngay sát Trung Quốc cũng sẽ giảm thiểu lo ngại về hỗn loạn và bất ổn tại Trung Quốc, bởi vì dân chủ hóa sẽ ít có khả năng được xem như là một âm mưu được lên kế hoạch bởi các thế lực thù địch phương Tây.

Cuối cùng, dân chủ sẽ mang lại nhiều lợi ích quốc tế cho Trung Quốc. Nghiên cứu thực nghiệm đã chứng minh rằng dân chủ đã thúc đẩy tự do hoá thương mại và tài chính toàn cầu.⁶⁵ Theo logic này, những liên minh bên trong Trung Quốc hưởng lợi từ những cải cách từ năm 1978 sẽ có động lực thúc đẩy nền dân chủ, vì nó sẽ mang lại tự do hoá hơn nữa. Ngoài ra, việc Đài Loan sẽ chấp nhận sáp nhập vào Trung Quốc đại lục là không chắc chắn nếu Trung Quốc vẫn tiếp tục là một nhà nước chuyên chế. Trong một cuộc phỏng vấn vào tháng 10 năm 2010, Tổng thống Đài Loan Mã Anh Cửu nói rằng bất kỳ thương lượng nào về hợp nhất chính trị với Trung Quốc đại lục cũng sẽ yêu cầu Trung Quốc trở thành một nhà nước dân chủ.⁶⁶

Xu hướng rõ ràng, kết quả không chắc chắn

Một trăm năm trước đây, nhà Thanh đã bị lật đổ bởi cuộc cách mạng Tân Hợi năm 1911. Một trăm năm sau, Trung Quốc đang ở một ngã rẽ khác. Thay đổi đất nước Trung Quốc thông qua giết chóc đổ máu là điều dường như không thể và cũng không được mong chờ sẽ xảy đến. Một loại hình "cách mạng" mới sẽ diễn ra.

Mặc dù những xu hướng lớn được xác định trong bài đánh giá của chúng tôi đã chỉ ra một kết quả rõ ràng - dân chủ hóa sẽ xảy ra ở Trung Quốc - chúng tôi tin rằng quá trình này là không tuyến tính và cũng không mang tính xác định. Dự báo của chúng tôi chỉ mang tính xác suất, mặc dù xác suất xảy ra là khá cao. Những yếu tố khác ngoài các bốn xu hướng lớn cũng có khả năng thúc đẩy quá trình dân chủ hóa ở Trung Quốc. Hơn nữa, con đường dẫn tới dân chủ tại Trung Quốc sẽ không dễ dàng, khi mà những người có quyền lợi sẽ cố gắng hết sức để duy trì quyền lực mà họ đang nắm giữ. Những sự kiện mang tính cực đoan có thể trì hoãn hoặc thậm chí đảo ngược quá trình này. Tuy nhiên, bằng chứng cho thấy rằng động lực cho quá trình dân chủ hóa tại Trung Quốc sẽ tăng tốc trong một tương lai không quá xa.

Hình thức dân chủ mà Trung Quốc cuối cùng sẽ theo đuổi vẫn chưa chắc chắn. Có những lý do phù hợp để tin rằng mô hình dân chủ kiểu Mỹ sẽ không được chấp nhận bởi người dân Trung Quốc vì những lý do lịch sử, văn hóa và xã hội. Các nhà hoạch định chính sách ở Washington nên cẩn thận để không áp đặt các giá trị và quan điểm của mình lên Trung Quốc, vì làm như vậy có khả năng gây ra một phản ứng giạt lùi bên trong Trung Quốc và cuối cùng có thể gây chậm trễ hoặc làm chệch hướng đi của quá trình dân chủ hóa. Nói chung, một Trung Quốc đang tiến hành dân chủ hóa sẽ nhẹ nhàng, mềm mỏng, tự tin và hòa bình hơn trong các vấn đề trong nước và quốc tế. Đây là tin tốt cho Trung Quốc và phần còn lại của thế giới, vì phần lớn bằng chứng thực nghiệm cho thấy rằng các nhà nước dân chủ

hiếm khi, nếu không nói là không bao giờ, đi đến chiến tranh với một nước dân chủ khác.⁶⁷ Vì vậy, lợi ích chung của thế giới và Trung Quốc là chứng kiến Trung Quốc tiến vào hành trình dân chủ hóa trong hai thập kỷ tiếp theo.

Chú thích

1. Giáo sư Andrew Nathan thuộc Đại học Columbia đã sáng tạo ra cụm từ “chế độ chuyên chế dẻo dai” (authoritarian resilience) để mô tả Trung Quốc thời hậu Đặng Tiểu Bình, cho thấy rằng nhà nước đủ linh hoạt để thích ứng với tình hình thay đổi. Giáo sư Pei Minxin, Claremont Mckenna sử dụng cụm từ “sự thích nghi phi tự do” để mô tả đặc điểm tương tự. Giáo sư Kevin O’Brien, Đại học California – Berkeley và Giáo sư Li Lianjiang, Đại học Hong Kong sử dụng cụm từ “sự phản kháng chính đáng” để mô tả các cuộc biểu tình ở Trung Quốc trong đó người biểu tình sử dụng các phát ngôn chính thức công khai của Đảng để đề cập tới trường hợp của họ.
2. Ví dụ, xem Dwight Perkins and Thomas Rawski, “Forecasting China’s Economic Growth to 2025,” *China’s Great Economic Transformation*, eds. Loren Brandt and Thomas Rawski (Cambridge University Press, 2008).
3. Xem Henry Rowen, “When Will the Chinese People Be Free?,” *Journal of Democracy* 18, no. 3 (July 2007): p. 39.
4. Samuel Huntington, *The Third Wave* (University of Oklahoma Press, 1991), p. 63. Mặt khác, xác định ranh giới cụ thể của “vùng giữa” đòi hỏi những nghiên cứu kỹ càng hơn.
5. U.S. Central Intelligence Agency, *The 1990 CIA World Factbook*, 1990.
6. International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, September 2011.
7. Số liệu lạm phát chính thức không đáng tin cậy vì công thức tính của nó. Tuy nhiên, kể cả số liệu chính thức cũng chỉ ra rằng: sự gia tăng chỉ số giá tiêu dùng (CPI) hằng tháng trong năm 2010, đạt 4.4% vào tháng 10, là con số cao nhất trong vòng 2 năm. Các chuyên gia dự đoán con số sẽ lên đến 5% vào năm 2011. Xem “Liu Yuhui: Weiyou cipo zichan paomo caineng gengzhi tongzhang” (Liu Yuhui: Only piercing the bubble of assets can cure the inflation), <http://finance.ifeng.com/news/special/shuruxingtongzhang/20101130/2976687.shtml>.
8. Cuộc khảo sát được tổ chức bởi trang web có tên “lĩnh vực tài chính” và câu hỏi là “Chỉ số CPI đạt 4.4% vào tháng 10, cao nhất trong vòng 2 năm, bạn có cảm thấy áp lực của lạm phát không?”, http://survey.jrj.com.cn/result/vote_result.jsp?questionaieId=819.

9. Ministry of Finance, "Woguo meinian gongkuan xiaofei jin 9000 yi de shuofa bushi"(Tuyên bố chi tiêu của các quan chức nhà nước lên đến 900 triệu nhân dân tệ là không đúng), <http://news.qq.com/a/20060419/001054.htm>.
10. Ibid.
11. Jack Anderson, "2009 Tax Misery & Reform Index," *Forbes*, April 13, 2009, <http://www.forbes.com/global/2009/0413/034-tax-misery-reform-index.html>.
12. "Zhongguo shuifu shijie di'er shuofa bushi"(Việc nói rằng gánh nặng thuế ở TQ đứng thứ hai trên thế giới là không chính xác), *People's Daily*, http://news.xinhuanet.com/fortune/2011-09/19/c_122051304.htm.
13. Ministry of Finance, "Qian jiugeyue quanguo wancheng fangchanshui 798.59 yiyuan" (79.859 tỷ nhân dân tệ tiền thuế tăng thêm trên toàn quốc trong 9 tháng đầu năm), <http://finance.sina.com.cn/roll/20111020/103910656733.shtml>.
14. Wang Changyong, "10.7 wanyi difang zhengfu zhaiwu shigao shidi" (10.7 nghìn tỷ nợ công ở các địa phương: con số này cao hay thấp?), <http://www.caing.com/2011-06-27/100273555.html>.
15. Đây là câu nói của Justin Lin, nhà kinh tế trưởng của Ngân Hàng Thế Giới, trong bài phát biểu của ông: <http://en.ccer.edu.cn/ReadNews.asp?NewsID=6791>.
16. Wang Xiaolu, "Zaisuan Huise Shouru" (Tính lại thu nhập không chính thức), <http://magazine.caing.com/2010-07-18/100161844.html>. Nghiên cứu cho thấy "thu nhập không chính thức" ở TQ đạt 5.4 nghìn tỷ nhân dân tệ vào năm 2008 và 10% gia đình giàu nhất có thu nhập gấp 65 lần 10% gia đình có thu nhập thấp nhất (số liệu báo cáo chính thức chỉ là 23 lần).
17. Yang Yao, "A Chinese Way of Democratization?" <http://ideas.repec.org/p/eab/develo/2039.html>.
18. "Shan'xi jumin shida yuanwang zuori gongbu"(10 điều ước hàng đầu của người dân Sơn Tây được công bố), http://news.cnwest.com/content/2010-03/31/content_2915240.htm.
19. Xem Martin Whyte, *Myth of the Social Volcano* (Stanford University Press, 2010).
20. He Ruili, "Zhongguo pinfu chaju wenti shehui diaocha fenxi baogao" (Một báo cáo điều tra về khoảng cách giàu nghèo ở TQ), <http://www.chinavalue.net/Finance/Article/2006-10-11/45553.html>.
21. Joel Johnson, "1 Million Workers. 90 Million iPhones. 17 Suicides. Who's to Blame?" *Wired*, February 28, 2011, http://www.wired.com/magazine/2011/02/ff_joelinchina/.
22. Yasheng Huang, *Capitalism with Chinese Characteristics* (Cambridge University Press, 2008).

23. "Jinnian chengxiang shouru chaju yuji kuoda" (Khoảng cách thu nhập giữa người dân thành thị và nông thôn được dự đoán sẽ tăng trong năm nay) <http://business.sohu.com/20100421/n271642438.shtml>.
24. Bruce Dickson, *Red Capitalists in China* (Cambridge University Press, 2003).
25. Xem Eva Bellin, "Contingent Democrats: Industrialists, Labor, and Democratization in Late-Developing Countries," *World Politics* 52, no. 2 (January 2000).
26. Yun-Han Chu et al., eds., *How East Asians View Democracy* (Columbia University Press, 2008): p. 229.
27. Như đã được ghi chú, Giáo sư Kevin O'Brien and Li Lianjiang tranh luận rằng người biểu tình ở TQ thường tìm cách liên kết với chính quyền trung ương để chống lại chính quyền địa phương. Xem Kevin O'Brien and Li Lianjiang, *Rightful Resistance in Rural China* (Cambridge University Press, 2006).
28. Yun-Han Chu et al., eds., *How East Asians View Democracy*, p. 219.
29. Tianjian Shi and Jie Lu, "Different Understandings of Democracy: Liberal Democracy and an Alternative," bản thảo chưa công bố.
30. Zhengxu Wang, "Generational Shift and Its Impacts on Regime Legitimacy in China," The University of Nottingham-China Policy Institute, June 2010, <http://www.nottingham.ac.uk/cpi/documents/discussion-papers/discussion-paper-64-regime-legitimacy.pdf>.
31. Tianjian Shi and Jie Lu, "Different Understandings of Democracy: Liberal Democracy and an Alternative."
32. "China's Spending on Internal Policing Outstrips Defense Budget," Bloomberg Businessweek, March 6, 2011, <http://www.businessweek.com/news/2011-03-06/china-s-spending-on-internal-policing-outstrips-defense-budget.html>.
33. Gao Bingzhong et al., eds., *Zhongguo Gongmin Shehui Fazhan Lanpishu* (Sách xanh về sự phát triển của xã hội dân sự tại Trung Quốc) (Beijing University Press, 2008), p. 11. Sự khác biệt lớn giữa số liệu công bố và số liệu thực tế là bởi vì hệ thống đăng ký khó khăn do chính phủ thiết lập nên dành cho các NGOs
34. Số liệu đến từ báo cáo của Khoa Xã hội học, Đại học Thanh Hoa có tựa đề "Yi liyi biaoda zhidu shixian changzhijiu'an" (đạt được phát triển bền vững thông qua các thể chế đòi hỏi quyền lợi), <http://www.aisixiang.com/data/33573.html>.
35. Yu Jianrong, "YaliWeiwen de zhengzhixue fenxi" (Phân tích chính trị của việc duy trì ổn định thông qua áp lực), *Zhanlue yu Guanli* (Chiến lược và quản lý), no. 7/8, 2010.

36. Junhan Lee, "Primary Causes of Asian Democratization: Dispelling Conventional Myths," *Asian Survey* 42, no.6, (November/December 2002).
37. Xem Han Han's blog at <http://blog.sina.com.cn/twocold>.
38. "Zhongguo wangmin shuliang da 4.85 yi" (Số lượng cư dân mạng của Trung Quốc đạt 485 triệu người, http://news.youth.cn/rd/201107/t20110719_1668071.htm).
39. See Robert D. Putnam, *Making Democracy Work* (Princeton University Press, 1994).
40. Zheng Gongcheng, "Zhongguo shehuigongping zhuankuai fenxi" (Phân tích về công bằng xã hội ở Trung Quốc), *Journal of Renmin University of China*, no. 2 (2009): pp. 2 —11.
41. Xem John L. Thornton, "Long Time Coming: The Prospects for Democracy in China," *Foreign Affairs* 87, no. 1 (January/February 2008): p. 4.
42. Xem http://news.ifeng.com/mainland/detail_2010_10/05/2704767_0.shtml.
43. Xem <http://politics.caijing.com.cn/2011-09-14/110859487.html>.
44. Andrew Jacobs, "A Chinese Official Praises a Taboo: Democracy," *New York Times*, July 23, 2010, <http://www.nytimes.com/2010/07/24/world/asia/24beijing.html>. Xem <http://www.chinaelections.org/NewsInfo.asp?NewsID=110108>.
45. Giáo sư Wang Changjiang của Trường Đảng Trung ương là một người ủng hộ mạnh mẽ cách nhìn này. Xem http://news.xinhuanet.com/politics/2008-06/24/content_8428025.htm.
46. Lý giải chính thức của "sự phát triển mang tính khoa học" rất rộng, từ sự phát triển chính trị đến phát triển kinh tế, văn hóa. Nó cũng có nghĩa là sự hài hòa các mối quan hệ xã hội, phát triển bền vững, công bằng xã hội và cải cách tổ chức. Sự diễn giải quá rộng đến mức nó không còn ý nghĩa thực tiễn nữa.
47. Xem <http://cpc.people.com.cn/GB/64093/95111/13161148.html>.
48. Các luật sư và nhà hoạt động nhân quyền như Xu Zhiyong, Teng Biao, Ran Yunfei, Chen Guangcheng, Hu Jia, Ai Weiwei, and Tan Zuoren, đã bị tấn công trong những năm gần đây.
49. Các chính quyền địa phương sử dụng các biện pháp khác nhau để ngăn chặn các ứng cử viên tự do chạy đua vào hội đồng. Một số cách khá "lịch sự" như loại bỏ ảnh treo của ứng viên, khiến cho các ứng viên không đủ tiêu chuẩn bằng việc bổ sung thêm các yêu cầu. Một vài cách khác là sử dụng đe dọa trực tiếp, bao gồm cả đánh đập.
50. Guillermo O'Donnell and Philippe C. Schmitter, *Transitions From Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies* (Johns Hopkins University Press, 1986).

51. Cheng Li, "China in the Year 2020: Three Political Scenarios," *Asia Policy*, no. 4 (July 2007): pp. 17 —29.
52. Xem Barry Naughton, "China's Left Tilt: Pendulum Swing or Midcourse Correction?" in *China's Changing Political Landscape: Prospects for Democracy*, ed. Cheng Li (Brookings Institution Press, 2008), pp. 142 —160.
53. Daron Acemoglu and James Robinson, *Economic Origins of Dictatorship and Democracy* (Cambridge University Press, 2006).
54. Xem Chương 9, Ronald Inglehart and Christian Welzel, *Modernization, Cultural Change, and Democracy* (Cambridge University Press, 2005).
55. Leonardo Morlino and Wojciech Sadurski, *Democratization and the European Union: Comparing Central and Eastern European Post-Communist Countries* (Routledge, 2010).
56. Arch Puddington, "Freedom in the World 2010: Erosion of Freedom Intensifies", Freedom House, http://www.freedomhouse.org/uploads/fiw10/FIW_2010_Overview_Essay.pdf
. Dự án mang tên The Polity IV, đã sử dụng nhiều cách thức để phân biệt 92 quốc gia theo chế độ dân chủ năm 2009. Xem Monty G. Marshall and Benjamin R. Cole, "Global Report 2009: Conflict, Governance, and State Fragility," Center for Systemic Peace, December 7, 2009, p. 11, <http://www.systemicpeace.org/Global%20Report%202009.pdf>.
57. Steven Lee Myers and Thomas Fuller, "Detecting a Thaw in Myanmar, U.S. Aims to encourage Change," *New York Times*, October 6, 2011, http://www.nytimes.com/2011/10/07/world/asia/united-states-aims-to-encourage-change-in-myanmar.html?_r=1.
58. Kristian Skrede Gleditsch and Michael D. Ward, "Diffusion and the International Context of Democratization," *International Organization* 60 (2006): pp. 911-933; Daniel Brinks and Michael Coppedge, "Diffusion is no illusion: Neighbor Emulation in the Third Wave of Democracy," *Comparative Political Studies* 39, no. 4 (2006): pp. 463 —489.
59. Xem Yang Yao, "The End of the Beijing Consensus," *Foreign Affairs*, February 2, 2010, <http://www.foreignaffairs.com/articles/65947/the-end-of-the-beijing-consensus>.
60. Xem Ruth Kricheli, "Rewarding Illiberal Elections? Electoral Autocracies and the International Community", Working Paper, Department of Political Science, Stanford University (2009).
61. Để biết thêm về cơ chế lưu động vốn của nền dân chủ, xem Carles Boix, *Democracy and Redistribution* (Cambridge University Press, 2003).

62. Jon C. Pevehouse, "Democracy from the Outside—In? International Organizations and Democratization," *International Organization* 56, no. 3 (Summer 2002): pp. 515 —549.
63. Xem "Global Views of United States Improve While Other Countries Decline," BBC World Service Poll, April 18, 2010, http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/170610_bbcpoll.pdf.
64. Gleditsch and Ward, "Diffusion and the International Context of Democratization."
65. Helen V. Milner and Bumba Mukherjee, "Democratization and Economic Globalization," *Annual Review of Political Science* 12 (2009): pp. 163 —181.
66. "Transcript of President Ma's Associated Press interview," October 19, 2010, <http://english.president.gov.tw/Default.aspx?tabid=491&itemid=22582&rmid=2355>.
67. Xem Michael W. Doyle, "Liberalism and World Politics," *American Political Science Review* 80, no. 4 (December 1986): pp. 1151 —1169; James Lee Ray, "Does Democracy Cause Peace?" *Annual Review of Political Science* 1(1998): pp. 27 —46; and Bruce M. Russett, *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World* (Princeton University Press, 1993)

GIỚI THIỆU DỰ ÁN NGHIENCUUQUOCTE.NET

Mục đích

Nghiencuuquocte.net là một dự án phi chính trị, phi lợi nhuận nhằm mục đích phát triển nguồn học liệu chuyên ngành nghiên cứu quốc tế bằng tiếng Việt và thúc đẩy việc học tập, nghiên cứu các vấn đề quốc tế tại Việt Nam.

Lý do ra đời

Trong khi số người học tập và nghiên cứu về các vấn đề quốc tế ở Việt Nam ngày càng gia tăng thì việc tiếp cận các tài liệu mang tính học thuật của thế giới về lĩnh vực này còn rất hạn chế vì hai lý do: Thứ nhất, các tài liệu này thường phải trả phí mới tiếp cận được, trong khi các trường đại học và viện nghiên cứu của Việt Nam hầu như không có chi phí trang trải. Thứ hai, các tài liệu này chủ yếu được xuất bản bằng tiếng Anh, khiến nhiều sinh viên, nhà nghiên cứu, và đặc biệt là quảng đại độc giả quan tâm đến các vấn đề quốc tế nói chung, gặp khó khăn trong việc tiếp thu, lĩnh hội. *Nghiencuuquocte.net* ra đời với hi vọng sẽ góp phần khắc phục được các vấn đề trên.

Hoạt động chính

Hoạt động chính của *Nghiencuuquocte.net* là biên dịch sang tiếng Việt và xuất bản trên website của mình các nguồn tài liệu mang tính học thuật bằng tiếng Anh về lĩnh vực quan hệ quốc tế, bao gồm chính trị quốc tế, kinh tế quốc tế, và luật pháp quốc tế.

Các tài liệu này chủ yếu là các bài báo trên các tạp san quốc tế, các chương sách, hoặc các tài liệu tương ứng, đã được xuất bản bởi các nhà xuất bản, các trường đại học và viện nghiên cứu có uy tín trên thế giới.

Dự án ưu tiên biên dịch và xuất bản:

- Các bài viết mang tính nền tảng đối với lĩnh vực nghiên cứu quốc tế;
- Các bài viết có nhiều ảnh hưởng trong lĩnh vực này;
- Các bài viết liên quan trực tiếp hoặc có ảnh hưởng, hàm ý gián tiếp đến Việt Nam;
- Các bài viết được đồng đạo độc giả quan tâm.

Sau khi dự án hoạt động ổn định, số lượng các bài dịch có chất lượng tăng lên, *Nghiencuuquocte.net* có thể tính tới việc hợp tác với các đối tác để biên soạn các tuyển tập bài dịch theo từng chủ đề nhất định và phát hành dưới dạng sách in hoặc ebook.

Quy trình biên dịch và xuất bản

Ban biên tập chịu trách nhiệm tuyển lựa (và xin phép các nhà xuất bản nếu cần) các bài viết để giao cho các cộng tác viên dịch. Các cộng tác viên cũng có thể chủ động đề xuất lên Ban Biên tập các bài viết mà mình muốn dịch. Sau khi có sự đồng ý của Ban Biên tập, cộng tác viên sẽ tiến hành biên dịch.

Các cộng tác viên hoặc các cá nhân khác nếu đã dịch sẵn một bài viết/ chương sách nào đó cũng có thể gửi đến Ban Biên tập (kèm bản gốc tiếng Anh) để xem xét. Nếu đề tài phù hợp và chất lượng đạt yêu cầu, bài viết có thể được hiệu đính và xuất bản.

Sau khi nhận được bản dịch, Ban Biên tập sẽ kiểm tra bước đầu chất lượng bài dịch. Nếu chất lượng không đạt (ví dụ sai quá nhiều, khó có thể hiệu đính, biên tập được một cách hiệu quả) thì bài dịch sẽ bị từ chối và trả lại người dịch. Trong trường hợp chất lượng thỏa đáng, bài dịch sẽ được chuyển tới các cộng tác viên phù hợp để kiểm định và hiệu đính. Sau khi hiệu đính, Tổng Biên tập sẽ kiểm tra lại lần cuối. Nếu đạt yêu cầu, bài dịch sẽ được xuất bản trên website dự án.

Tổng Biên tập là người quyết định cuối cùng về việc lựa chọn bài dịch, người dịch, người hiệu đính, cũng như việc chuyển hiệu đính và xuất bản các bài viết.

Xuất bản các bài dịch đã được công bố

Ban biên tập hoan nghênh các cộng tác viên đóng góp các bài dịch đã được hiệu đính và xuất bản ở các nơi khác. Trong trường hợp đó, các cộng tác viên đảm bảo việc công bố các bài dịch đó trên *Nghiencuuquocte.net* đã được cho phép bởi các bên liên quan.

Yêu cầu đối với bản dịch

Để được xem xét xuất bản, bản dịch phải đáp ứng các yêu cầu sau:

- Dịch sát và đầy đủ bài viết nguyên gốc. Trong trường hợp vì lý do đặc biệt mà cộng tác viên muốn bỏ một phần nào đó của bài viết gốc thì phải thông báo và được sự đồng ý của Ban Biên tập.
- Ngôn ngữ tiếng Việt trong sáng, dễ hiểu. Hạn chế tối đa lỗi chính tả.
- Trong trường hợp có các thuật ngữ, đoạn văn người dịch cảm thấy khó hiểu hoặc dịch chưa chuẩn, người dịch cần đánh dấu (highlight) các thuật ngữ, đoạn văn đó để tiện cho việc hiệu đính biên tập.
- Giữ toàn bộ nguồn tài liệu tham khảo như trong bản gốc (footnote, endnote, bibliography). Các footnote, endnote có chứa thông tin bổ sung cần được dịch. Tuy nhiên, để tiện cho việc truy nguồn tài liệu tham khảo của người đọc, người dịch giữ nguyên tiếng Anh (không dịch sang tiếng Việt) các nguồn tài liệu tham khảo của bài viết gốc.
- Bài dịch phải được đánh máy bằng font chữ Unicode, cỡ 12 pt, cách dòng 1,5, file MSWord 2003, 2007, 2010 (không gửi bản pdf).
- Bài dịch phải sử dụng Bìa bài dịch theo mẫu thống nhất. Download template bìa bài dịch tại đây: [Template Bìa bài dịch](#)
- Tên file: Tên người dịch + Tên bài viết gốc bằng tiếng Anh.
- Bài dịch sau khi hoàn thành gửi về địa chỉ: nghiencuuquocte@gmail.com.

Thời hạn hoàn thành bản dịch

Vì đây là một dự án dựa trên sự đóng góp tự nguyện, Ban Biên tập không yêu cầu thời hạn cụ thể đối với việc hoàn thành các bản dịch. Tuy nhiên, Ban Biên tập hi vọng sẽ nhận được bản dịch trong thời hạn 45 ngày kể từ ngày bản gốc được gửi cho người dịch. Thông thường các bản bài gốc tiếng Anh sẽ có độ dài từ 20-35 trang (bao gồm endnote, footnote, bibliography).

Cộng tác với *Nghiencuuquocte.net*

Do đây là một dự án phi lợi nhuận mới ở giai đoạn đầu và chưa có tài trợ nên chúng tôi kêu gọi sự tham gia tình nguyện của các cộng tác viên ở cả hai công đoạn biên dịch và hiệu đính. Nếu bạn quan tâm và muốn trở thành cộng tác viên của dự án, vui lòng điền vào mẫu đơn đăng ký tại: <http://nghiencuuquocte.net/dang-ky-cong-tac/>

Các cộng tác viên đăng ký, tùy vào quyết định của Ban Biên tập, có thể sẽ được đưa vào danh sách cộng tác viên luôn hoặc sẽ được gửi một đoạn trích từ một bài báo/chương sách (khoảng 1-2 trang) để dịch thử. Nếu đạt yêu cầu, chúng tôi sẽ đưa các bạn vào danh sách cộng tác viên và sẽ gửi bài cho các bạn biên dịch/ hiệu đính khi có bài phù hợp với chuyên môn của bạn hoặc theo đăng ký chủ động của bạn. Lưu ý: Việc bạn được gửi bài để dịch cũng như việc bạn nộp bài đã dịch không đảm bảo chắc chắn bài dịch của bạn sẽ được hiệu đính, biên tập và xuất bản.

Lợi ích của việc trở thành cộng tác viên của *Nghiencuuquocte.net*:

- Rèn luyện và nâng cao khả năng tiếng Anh, nhất là kỹ năng dịch thuật;
- Mở rộng hiểu biết về các lĩnh vực nghiên cứu quốc tế;
- Đóng góp vào sự phát triển của cộng đồng học tập và nghiên cứu quốc tế tại Việt Nam;
- Được cấp giấy chứng nhận cộng tác viên (có thể đưa vào hồ sơ xin học bổng, xin việc làm) nếu đóng góp từ 2 bài dịch trở lên.
- Được nhận thù lao trong trường hợp dự án xin được tài trợ hoạt động hoặc bài dịch được sử dụng trong các ấn phẩm phát hành có thu phí.

Bản quyền bài dịch

Bản quyền đối với bản dịch được xuất bản cùng được chia sẻ bởi người dịch, người hiệu đính (nếu phải hiệu đính) và trang *Nghiencuuquocte.net*. Trong trường hợp bản dịch phát sinh doanh thu (ví dụ được đưa vào các giáo trình, tập bài đọc, hoặc các ấn phẩm khác được phát hành có thu phí như sách in hoặc ebook), thì sau khi trừ các chi phí biên soạn, in ấn, phát hành, lợi nhuận thu được sẽ được chia theo tỉ lệ: Người dịch: 40% (hoặc 75% nếu không phải hiệu đính); Người hiệu đính: 35%, trang *Nghiencuuquocte.net*: 25%.

Trang *Nghiencuuquocte.net* chịu mọi phí tổn trong trường hợp phải trả phí cho nhà xuất bản để bài viết được phép dịch sang tiếng Việt.

Đăng tải, phát hành lại bài dịch từ *nghiencuuquocte.net*

Việc đăng tải lại trên các trang mạng các bài dịch đã công bố trên website dự án phải ghi rõ nguồn và dẫn link tới bài viết gốc trên *nghiencuuquocte.net*.

Trong trường hợp in ấn hoặc sử dụng các bài viết cho mục đích thương mại, các bên liên quan phải nhận được sự cho phép bằng văn bản của Ban Biên tập *nghiencuuquocte.net*.

Dù nỗ lực tối đa trong nguồn lực cho phép để đảm bảo chất lượng của các bài dịch, *nghiencuuquocte.net* không chịu trách nhiệm về độ tin cậy, chính xác của các bài dịch cũng như những hậu quả có thể phát sinh từ việc trích dẫn, sử dụng lại nội dung của các bài dịch đó dưới bất kỳ hình thức nào.

Miễn trừ trách nhiệm

Trong khi trân trọng sự đóng góp của các cộng tác viên, *Nghiencuuquocte.net* và Ban Biên tập không thể chịu bất cứ trách nhiệm nào đối với các tổn thất, thiệt hại về vật chất, tinh thần, thời gian, sức khỏe... có thể xảy ra đối với các cộng tác viên trong quá trình tiến hành cộng tác với dự án.

Liên lạc

Mọi trao đổi xin vui lòng gửi tới: Lê Hồng Hiệp Email: nghiencuuquocte@gmail.com.